Эхэ һайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-һээ гаран

Бүгэдэ арадай газетэ

1994 МАЙ 24
Зунай эхин шарагшан мягой һарын 14
ВТОРНИК
Гарагай 3
№ 96 (18938)
Газетын сэн захилай 10 түх.
Хэлсээтэ сэн

Буряад Республикын Министрнүүдэй Советтэ

ХҮДӨӨГЭЙХИДТЭ ТУҺАЛАМЖА ҮЗҮҮЛЭГДЭХЭНЬ

Экономическа Буряад Республикэ промышленна хоохэ тухай» республикын Министрнүүдэй абаһан хэрбээ хэлүүлэгдэбэл, ажаһуудал түнгэдэхэ бэ абтаһан энэ зондо ямар үүлэх болоо.

Худөө ажахын предприятиедэй эдеэ ургэлжэ технологическэ гаргашалгаанай, хүсэнэй, газалнин газ үйлэй түлишын 20 процентдэнь үйлэгдэхэ гэжэ тогтоол дотор хэлэгдэнэ. Хото городуудта ажаһууһан гэр бүлэнэрэй (запаста табигдаһан сэрэгэй алба хаагшадай гэр бүлэнэрэй) худөө нютагуудта зөөжэ ошоод, өөнэдын фермерэй ажахы байгуулха һаналтай байгаа һаань, нэгэ мүһэн үгтэдэг туһаламжа гэхэ гү, ли гэр бүлын эзэндэ 1.270 мянган түхэриг, тэрэнэй гэр бүлын гэшүүн бүхэндэ 254 мянган түхэриг мүнгэн үгтэхэ байна.

Арадай ажахын гол һалбаринуудые мүнгэн һангай талаар дэмжэхэ жасада ороһон мүнгэн зөөриһөө худөө ажахын эд хэрэглэгшэдэй, загаһа болон ангуудые үсхэбэрилдэг ажахынуудай энэ жилдэ худалдажа абаһан холимог гурилай, малһаа, загаһанһаа абтадаг тэжээлэй сэнгэй тогтоол дотор хэлэгдэнэ. Хото городуудта ажаһууһан гэр бүлэнэрэй (запаста табигдаһан сэрэгэй алба хаагшадай гэр бүлэнэрэй) худөө нютагуудта зөөжэ ошоод, өөнэдын фермерэй ажахы байгуулха һаналтай байгаа һаань, нэгэ мүһэн үгтэдэг туһаламжа гэхэ гү, ли гэр бүлын эзэндэ 1.270 мянган түхэриг, тэрэнэй гэр бүлын гэшүүн бүхэндэ 254 мянган түхэриг мүнгэн үгтэхэ байна.

Арадай ажахын гол һалбаринуудые мүнгэн һангай талаар дэмжэхэ жасада ороһон мүнгэн зөөриһөө худөө ажахын эд хэрэглэгшэдэй, загаһа болон ангуудые үсхэбэрилдэг ажахынуудай энэ жилдэ худалдажа абаһан холимог гурилай, малһаа, загаһанһаа абтадаг тэжээлэй сэнгэй зарим хубиинь харюулха талаар туһаламжа үзүүлхыень республикын Министрнүүдэй Совет Буряад Республикын Финансын министерствые уялгалаа. Инмэ ушарһаа Буряадай Худөө ажахын болон эдеэ хоолой министерство жасын түсхай счёт нээхэ болобо.

Капитальна һомололгын лимит хубаарилагдахадаа, хүдөөгэй барилга мартагдахагүй байна. Тарыашадай (февмернүүдэй) ажахынуудта социальна болон үйлэдбэрийн объектнүүдые бодхоолгодо эд зөөриһөө 15 процентһээ доошо бэшэ мүнгэн эльгээгдэхээр хараалагдаба. 10 толгойһоо доошо бэшэ малай байха байрануудые барилгада гаргашалагдаһан бүхы гаргашын 50 процент гарзыень түлэхэ тушаа энэ тогтоол дотор баһал хэлэгдэнэ.

Эдэ бүхы болон бусад хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд хүдөө ажахын гол зүйлэй гэхэ гү, али 400 мянган тоннаһоо бага бэшэ ороһо, 220 мянган тонно хартаабха, 35 мянган тонно овощ, 225 мянган тонно һү, мүн бусад продукци үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ ашаг үрэтэйгөөр нүлөөлхэ аргатай.

Аргагүй ехэ хэмжээнэй продукцини гэнтэ үйлэдбэрилэгдэжэ абтаа гээшэ һаань, хүдөөгэйхид яаха болоноб? Эдеэ хоолой дэлгүүрнүүдэй, агромаркетнигын албануудай газарнуудые бии болгохо талаар республикын правительство элдэб янзын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдые, районуудай захиргаануудай гулваанарые уялгалба. Хүдөөгэйхидэй продукци худалдалые эмхидхэхэдэ, хүдөө ажахын эд хэрэглэгшэдтэ арендээр гү, али саг зуураар тэдэнэрэй мэдэлдэ холодильнигуудые, хото городуудта, тосхонуудта ба томо-томо һуринуудта юумэ худалдаха талмайнуудые таһалжа үгэхэ тухай энэ тогтоол соо онсо заагдаа.

Сэрэгэйхидые, мүн тэдэнэртэй адлирхуу категориин хүнүүдые хангалгада абаха, холын Хойто зүгэй районние, мүн тиимэ адли нютагуудые хангаха эдеэ хоолой регональна жаса байгуулагдаа гэжэ Министрнүүдэй Совет мүн лэ мэдээсэбэ.

УРЖЫН сааддэр римбүүшэ багша БГПИ-гэй багшанартай, эрдэмтэдтэй, журналистнуудтай уулзаба. Тус уулзалга БГПИ-гэй шэнэ байшангай актова танхим соо болоо.

— Эндэ залуу нюурнуудые олоор харахадаа, би ехэ баяртай байнаб. Юундэб гэхэдэ, залуушуул аха үетэнэй халаан ха юм даа. Дэлхэй дээрэ үенүүд һэлгалдэжэл байдаг, аха үеын хүнүүд ажабайдалаа түгэсэжэ, түрэл урилдаг, үри хүүгэдынь үндыжэ, орондонь обществын хүргэлтые эбуулдаг — агуу байгаалиин жама ёһо нимэ ха юм даа гэжэ римбүүшэ багша үгэсэ эхилбэ.

— Тиигээд залуу һаһанһаа харюусалгаяа мэдэржэ, өөрынгөө хубиин жаргал олохо гэжэ эрмэлзэнгүй, «би» гээшээсэ илүү үргэнгүй, олоной аша туһада ажаһууха гээшэ шухала...

Тиигээд римбүүшэ багша үгэеэ үргэлжэлүүлхэдээ, түбэдүүд, монголшууд, буряадууд буддын шажанай гэлугпа һалбарида шутэдэг, тиигэжэ, ёһо заншалаараа, соёл болбосороолооро дүтэрхы гээшэ. Будлын шажанай арбан найман һалбариин нэгэн болохо Дзогченэй сурталые баримталдаг, дэлгэрүүлдэг байһанга римбүүшэ онсолоо. Дзогчен гээшэ бүри эртэ үеын. Шакьямуниин (Шакьямуниин) түрөөдүй байхада байһан мүргэл юм байна. Тиимэһээ бүри Адибуддын байхада, хүн амитанай шүтэдэг бурхад (жэшээнь, Базарсада —түбэдөөр Дорже Семпа) Дзогченэй сурталда гол һуринуудые эзэлдэг. Мүн Важрапани (Очирваани), Махагала мэтын олондо мэдээжэ сахиусануудта зорюулһан мүргэл хэгдэдэг, тарниинуд бии.

Энэ сурталда хогоосон шанар, хойто түрэл мэтын һургаал, ойлгосонуд бии юм. Хүнэй ажабайдал хадаа удаан үргэлжэлдэг зүүдэн болоно. Зүгөөр хамаг юумэн хуу хоохон, зүүдэн, энэ юртэмсэһөө түргэн хобхорхо шухала гээд, хамаг муу муухай юумэ үйлэдэжэ байнгүй, сансарын хүрдэһөө эйлажа, дээдэ изагуур хүрэхын тула тарни уншаха, тусхай мүргэл үйлэдэхэ, олондо туһалха, абарха хэрэгтэй гэжэ Дзогченэй һургаалда хэлэгдэдэг.

— Би хадаа эдир һаһанһаа шажан мүргэлэй эрдэм шудалһан байнаб. Тиигээд 19 наһандаа Дзогченэй ехэ багша Жанчуб Дордже гэгшэтэй ушарааб. Агууехэ тэрэ багша бүхы сурталай гол удхые ойлгуулжа үгөө. Түбэд орон соогуураа аяшалан, эрдэм номоо саашань гүнзэгыгөөр шудалжа, лүн абаһанайнгаа һүүлээр, 1958 ондо эхэ ороо орхижо, хилын саана гараха баатай болоһон юмби, —гэжэ римбүүшэ хөөрэбэ.

Хоёр час соо үргэлжэлһэн өөрэлдөөе студентнэр, суглараһан айлшад ехэ һонирхон шагнаа. Буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй бүлэг багшанар, онсолбол, доцентнүүд В. Б. Махатов, М. М. Хамгушкеева болон бусад римбүүшэ багшые халуунаар амаршалжа хадаг барюулба. Харин М. М. Хамгушкеева үндэр айлшанда зорюулһан шүлэгөө уншаа.

«Буряад үнэнэй» редакциин коллективэй зүгһөө соёлой, эрдэмэй, һургуулиин таһагые даагша Ц. Ц. Дондогой халуунаар амаршалжа, Намхай Норбу римбүүшэдэ гарай бэлэгтэйгээр хадаг, оршуулагшадань — Татьяна Науменкада, үнинэй шабинь болоһон, дэлхэйе тойрон аяншалан, ном табижа ябахадань туһалдаг, грек яһанай Павьо гэгшэдэ гарай бэлэгүүдые барюулаа.

Һүүлдэнь студентнэрэй, суглараһадай зүгһөө олон асуудал табигдажа, Гэгээн түрэлтэ тэдээндэнь харюу үгөө. Тэдэнэй заримые дурдабал:

— Буряад оронние Та ямар гэжэ үзэбэт?

— Нютагаа хүрэһэндэл болооб. Түбэд Буряад хоёр хоорондоо үни холын холбоотой, хэлээрээ илгардагшье һаа, соёл болбосороолооро, шажан мүргэлөөрөө нэгэ унгитай гэжэ би эндэ онсолоо һэм. Байгааляраашье дүтэрхы байна бшуу даа.

— Та ямар шалтагаанаар Түбэд ороноо орхиһон болоношта?

— Хитадта соёлой хубисхал эхилһэн байгаа ха юм даа. Энэ хубисхал ямар ехэ һүйд хээб гэжэ таанар мэдэнэт. Би тэндээ үлэһэн байгаа һаа, гол ажалаа ябуулжа шадахагүй һэн бээб. Намда эрхэ сулөө хэрэгтэй байгаа бшуу. Тиигээд нэгэ муу зүүдэ хараа хум. Тэрэ зүүдээ шэнжэлжэ үзэхэдөө, нютагтаа улаан байжа шадахагүйгөө ойлгоо һэм. Тэрэ зүүдээр намда дохёо үгтэһэн байгаа. Гэр бүлээ орхёод, өөрөө гансаараа Энэдхэг руу ороо һэм. Гэр бүлэмни хожом хойноһоом гараха гэжэ хэлсэһэн байгаабди. Тэд... гаража шадагүй. Түбэлые бүлимтаран абагшад эсэгыем, дуу хүбүүем түрмэдэ һуулгаһан байгаа һэн. Энэдхэгтэ юу хэхээ мэдэнгүй байгааб. Тиигээд Энэдхэгтэ хоолойгоо тэжээжэ бирахагүйгөө ойлгоо һэм. Япон ороноо урилга абтаһан байгаа. Нэгэл доро Италиһаа урилга ерээ. Түбэд хэгэ, түүхыень шэнжэлдэг профессор Тучи гэгшэ нэмэйе Римдэхи Дурна зүгэй институдта шэнжэлгын хүдэлмэриндэ хабаадахыемни уряа һэн. Энэ профессор түбэд хэлэн дээрэ баян литература суглуулһан юм. Тиигээд лэ би Япон руу ошонгүй. Баруунай оронние шэлэһэн хүм. Хоёр жэлэй хэлсээтэйгээр ошоһон аад, Неаполь хотын университедтэ монгол-түбэд шэнжэлгын таһаг байгуулаад, тэрэнэйнгээ эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ бологдоо.

(Университедтэ өөртэнь заалгаад, Дзогченэй сурталдагаһан шабинарайнгаа гүйлтаар Дзогченэй түбүүдые дэлхэйн олон ондоо орон нютагуудта Намхай Норбу римбүүшэ байгуулһан юм. Эдэ түбүүдые нэгэдүүлһэн гол түбынь хойто Италида Жангжунг институт ба Меригарай Дзогчен-булгэм болоно. Энэ институдые 1990 ондо Гэгээн түрэлтэ Далай лама эрдэмнайлга нээһэн байна.— М. Д.).

— Түбэд орон харинь дэмжалтаһаа сүлөөрхэ гээшэ гү?

— Энэ хадаа хүнгэн бэшэ хэрэг. Соёл болбосоролой, шажан мүргэлэй айхабтар һайхан барилгануудые хитадууд хуу шахуу һандаргаа, түбэд хэлэншье түригдэнхэй. Теэд лэ хэзээ нэгэтэ Түбэд орон ошажа, үнэн зүб юумэн мандаха бээ гэжэ би найдаг гээшэб.

— Үхибүүнэй ном үзэхэ, һураха дурагүй байгаа һаа, яалтай гээшэб? (Энэ асуудалай уншагдахада, танхим соо һүүршад энеэлдэбэ. Харин багша энэ асуудалые голонгүй харюусаа).

— Залуушуулай харюусалга тухай дээрэ хэлээ һэм, Харин жаахан үхибүүе хара багаһаань хүмүүжүүлхэдэ, тон наринаар харюусалгыень ойлгуулха шухала. Тиигэбэл, «би хамагай урда харюусалгатайб» гэһэн мэдэрэлтэйгээр үхибүүн хүмүүжэхэ болоно. Үхибүүе ходо зөмэлжэ, хараажа байгаа һаа, өөнэдтэтнай эсэргүүсэдэг хүн боложо магадгүй...

Асуудалнууд олон байгаа. Бултандань тодорхой харюу үгтөө. Зүгөөр римбүүшэ багшын сагай бага болоһон дээрэһээ асуудалнуудые хизаарлажа, һонин хөөрэлдөө хэнэ-нэйнь түлөө римбүүшэ багшада баяр хүргэн, студентнэр ба суглараһад халуунаар адьга ташалдан үдэшөө һэн.

М. ДАНИЛОВА.

Һүүлэй мэдээсэл

ЫН ТАЛААР БАЙДАЛ

Шахардуу шанараха ори ганнүүдэ хүсэд хангаха аргатай. Шахтын геологиин болон хэбтэшэнүүдые бүлэглэмэл аргаар ашаглалгын лабораториин хүдэлжэ байгаа Донецк техническэ университетэй эрдэмтэд ингэжэ тоолоно. Метан олзоборилхо нютагуудые эрдэмтэд заажа үгөө. Эгээл эдэ нютагуудта Украниын газ хэрэглэгшэд байрлана.

Үшөө Ленинградай областьдо ба Карелидэ метан олзоборилжо болохо гээд шэнжэлэгшэд тодорхойлоо. Нева мүрэн шадархи Рыбацкое тосхондо газай нөөсэ бүридхэлдэ абтаһан байна.

УРЬАЛАМЖА ОНДОО ШЭГЛЭЛЭЭР ХЭРЭГЛЭГДЭНЭ

МОСКВА. Нефтинин «ЮКОС» компанида үриеэ түлөхынь тула түбэй Россин найман областьдо Россин Федерациин правительствин һомолһон 107,2 миллиард түхэриг худөө ажахын урьаламжа ондоо шэглэлээр хэрэглэгдэнэ.

Акционернэ «Нефтяная компания «ЮКОС» бүлгэмэй бэлдэһэн документ соо «энэ мүнгэнэй ехэнхи хубиинь хайшаашье ороһыень мэдэхын аргагүй» гэжэ тэмдэглэгдэнэ. Нефтянигуудта үриеэ түлэхыень Воронежско областьдо һомолһон 14,78 миллиард түхэриг бүхыдэнь нютагай захиргаан ондоо хэрэгтэ гаргашалаһан байна.

Брянска областьдо һомолгодоһон 6 миллиард 120 миллион түхэригэй оройдоол 3 миллиардыень абанхай.

Тиигэжэ «ЮКОС» компаниин олонинтэтэй холбоо байгуулха таһагай тооложо гаргаһанай ёһоор. Россин найман областьдо түлишэ тоһодолгын материал хэрэглэһэнэй түлөө үриеэ түлэхэ гэһэн урьаламжын оройдоол 26 процентнь апрель һарын дүнгөөр хэрэглэгдээд байгаа. Гэхэтэй хамта эдэ нютагуудай худөө ажахын предприятинуудай доошолохоо байтагай 5,8 процентэдэ дээшэлһэн байна.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКА БАЙДАЛ ШУДАЛНА

ИВАНОВО. Россин Федерациин правительствин түрүүлэгшын орлосшо Юрий Яров Ивановска областьдо ошоходоо, социально-экономическа байдалыень шудалһан байна.

Хоёр удэрэй туршада Юрий Яров акционернэ «Родинки-Текстиль» бүлгэмдэ орожо танилсаһан, профилакторние хараһан, мүн Кировэй нэрэмжэтэ фабрикада ошоһон байна.

Вице-премьерэй анхаралда байһан гол асуудалнуудай нэгэн гэхэдэ, Ивановска областьдо зонине ажалаар хангалгын асуудал болоно. Буд нэхэлгын промышленностийн үргэнөөр дэлгэрһэн энэ нютаг ажалгүйшүүлэй тоогоор Россин Федерацица түрүү һуурнуудай нэгые эзэлнэ гэжэ мэдээжэ.

ЭБЛЭРЭЛЭЙ ҮЗҮҮРТЭ—ТОҺОН

Һунгалтые үгтүүлан

«НЭГЭДЭЛ БА ДЭБЖЭЛТЭ» («ЕДИНСТВО И ПРОГРЕСС») ГЭҺЭН РЕСПУБЛИКАНСКА НИИТЫН ХАМТАРАЛАЙ III ХУРАЛ БОЛОБО.

Хамтаралай һунгалтын урда тээхи хараа бодол (платформо) тухай В. Б-М. Митупов элидхэбэ. Хараа бодолынь бүхыдөө тиимэ байгаа юм гү, али элидхэлынь гү—юрэдөөл, онсо хадуужа абаад, халуунаар дэмжэмээр зүйлнүүд балай обёорогдоогүй. Бусадшье парти, нэгэдэлнүүдэй программануудсоо «хүнүүдэй һуудал байдалые һайжаруулгада шэглүүлэгдэнэн реформонууд», «эгээл шадал багатай хүнүүдые дэмжэхэ» гэхэ мэтэ зүйлнүүд дайралдадаг лэ ха юм. Тиихэдэ «реформонуудые политическэ хубилалтануудһаа эхилхэ» гэжэ элидхэлшэ онсолоо. Политическэ хубилалтануудые арбаад жэл соо хэжэ байһамнай мэдээжэ. Эсэстэнь жмар байдалда ерэнэмнай мүн лэ мэдээжэ. Худхаан, хуймаанһаа арад түмэн дүжэрэнхэй. Номгон байдал мандуулха саг ерээ.

Тус хамтаралай платформые хубн хублар абажа харабал, буруу юумэн угы, хуу зүб. Тиигээдшье мнил һунгалтын урда тээхи платформо бэшэ, харин бүхэли программа болоно. Тиихэдээ дан дэлгэрэнгы гэхэ гү, али онсо хадуужа абамаар зүйлнүүд нюдэндэ балай торосолдоногүйл даа гэжэ дабтаа.

Л. В. Потаповые президентдэ дэбжүүлһэн «Социальна үнэн зүб байдал» («Социальная справедливость») гэһэн хамтаралай ябуулдаг агитациин гол шэглэлые тобшолбол, мүнөө боложо байгаа юумэн эхинһээ эсэс хүрэтэр буруу, засаг баригшадта аха аргаараа эсэргүүсэгты гэлдэнэ. Муу болохо бүринь энэ хамтаралай табиһан зорилгонуудта һайн шэнги. Эдэнэй нимэ шэглэл бариматлаашьегүйдэнь аргагүй. Юундэб гэхэдэ, «Социальна үнэн зүб байдал» гэһэн хамтаралда ородог эмхинүүдэй дунда Россин коммунис партиин Буряадай эмхи эгээл һүүлдэнь бэшэгдэжэ, хоргодуулгдаашье һаа, һүүл, эбэрынь яаха аргагүй нүгөөдүүлэй саанаһаа харагдажа байна. Буһалгаа будляанта XX зуунай эсэстэ тулаад байхадаа, коммунис партиин өөрынгөө бүхы түүхэ соо мууе дэбэргэжэ, хүнэй атаата сэдьхэлдэ түшэглэһэнэй үндэнөөр зоной бодол балартуулжа шададагынь элеэр харагдана. Теэд эсэстэнь хэды ехэ шүһанай адхаруулагдажа, арад зоной хэмгүй зоболондо унашадагые манай ороной 1917 оной һүүлээрхи түүхэ элеэр гэршэлдэг. Мүнөөдэрэймнайшье бэрхэшээлнүүд тэдэл онуудһаа эхитэй байха.

«Социальна үнэн зүб байдал» гэһэн хамтаралай платформын шэглэл эли тодо: мүнөөнэй байдал муу, эмэгнэй түлөө зэмэтэй байнан мүнөөнэй засагай урдаһаа бүһалгаалаад, зүб засаг тогтоое. 1917 ондошье адлирхуул уряа доро большевигүүд шуһата замаа эхилээ һэн.

Юумэнэй муудаха бүринь эдээндэ аятай бшуу. Тиимэһээ эгээл мүнөө, зоной үгыржэ, ядаржа байһан үедэ дурсагдагша хамтаралай ябуулдаг агитаци олоной зүгһөө дэмжэгдэнэ ха юм. Теэд эдэнэрнай засагаа абабал, мүнөөхил социализмын хадхууртай шорон харша руу бидэнээ хүтэлхэл даа.

Дээрэ «Нэгэдэл ба дэбжэлтэ» гэһэн хамтаралай платформын тодорхой шэглэлгүйе тэмдэглээ һэмби. «Социальна үнэн зүб байдал» гэһэн хамтаралай хараа бодолтой сасуулхада, тодо бэшэнь бүринше элиринэ. Гэбэшье нүгөөдэ хамтаралда орходоо, «Нэгэдэл ба дэбжэлтын» һайн талань гэбэл, тэрэнэй гэшүүд мүнөөнэй байдалые буһалгаа, хубисхалаар бэшэ, харин нэгэдэлгээр, түбшэн байдал мандуулгаар заһаха гэһэн хүсэлэнтэй. Теэд энэ хүсэлэнгээ һунгалтын урда тээхи платформо соогоо тодоор элирхэйлжэ шадаагүйнь халаглаталай.

«Нэгэдэл ба дэбжэлтэдэ» найдаха үшөө нэгэ шалтаган гэбэл, тэрэнэй бүридэлдэ мүнөөнэй Верховно Советтэ нилээд нэрэ хүндэтэй болоһон дунда наһанай депутадуд, экономист И. Т. Павлов, Верховно Советэй Финансын ба бюджедэй талаар комитедэй түрүүлэгшэ Л. Д. Турбянов, авиазаводой һууринай захиргаанай гулваа В. В. Белоусов, Сэлэнгын ЦКК-гай директор В. О. Гейдебрехт, Улаан-Удын ороһо талханай баазын директор В. В. Устинов, республикын гүйсэдхэхы засагай хүтэлбэрилэгшэд: Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшонор Е. М. Егоров, М. И. Семенов, олзын хэрэг эрхилдэг шэнэ эмхинүүдэй ударидагшад: худалдаа наймаанай «Ариг Ус» байшангай генеральна директор, республикын арадай депутат Е. К. Ханхалаев, «Домостроитель Азни» акционернэ бүлгэмэй түрүүлэгшэ, республикын арадай депутат И. Н. Егоров, Улаан-Удын архитектор, республикын арадай депутат П. Г. Зильберман, Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ Б. С. Дугаров болон бусад ороно бшуу. Эдэнэр гол түлэб хубилган шэнэдхэлгын жэлнүүдтэ засагай зүргаануудта элсүүлэгдэжэ, худалдэмэрийн горитой дүй дуршэлтэй болоһон тула экономикые яагаад хубилгахые мэдэхэ бшуу. Хуушан сагта бурилдэһэншье һаа, шэнээр бододог хүнүүд байха. Юундэб гэбэл, эдэнэр, «Социальна үнэн зүб байдал» хамтаралайхидтай сасуулхада, социализм руу бусалгын зам мүхар байхаһаа гадна, шуһата хёмороол асарха аюултай гэжэ ойлгоно бшуу. Тиимэһээ арад түмэнине можо, анги болгожо, хларалдуулангүйгөөр, эбэй ёһоор нэгэдэжэ, дэбжэлтэ туйлаял гэжэ «Нэгэдэл ба дэбжэлтэ» гэһэн хамтаралда урялна ха юм.

Теэд һунгалтын урда тээхи платформонь экономикын асуудалнуудта дан үлүүгээр хандаад, эблэрүүлхы, номгоруулхы удхань мүртэй обёорогдоногүй. Һунгалта хүрэтэр үлэһэн саг соо хамтаралайхид эжэ дутагдалаа заһаха ёһотой. Үгыл һаа, өөмэроото шэглэлтэй нүгөөдэ хамтаралынь муус дэбэргэнэхэй долгиндо нлахадаа болохо. Энээнһээ республикадамнай үлүү һайн юумэ хулеэхэнь хюмһанай харын тэдыхэншье болохо гэжэ найдуулхань гайтайхан даа.

Россин нэгэдэл ба эблэрэлгын партиин (ПРЕС — С. Шахрайн партиг) Буряадай эмхиһээ Президентдэ кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо, Экономикын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ А. С. Ивановые дэмжэхэ гэһэн тогтоол, һунгалтатай дашарамдуулан, республикын һунгашадта хандаһан хандалга хуралда хабаадагшад баталан абаа.

Эблэрэл хёморол хоёрой алиниень шэлэхэсэ һунгашад мэдэнэ бээ. Хёморолой үзүүртэ юунэй байдагые манай ороной арад һайн мэдэхэ. Зүгөөр эблэрэлэй үзүүртэ тоһон гараха жэшээтэй гэжэ тобшолоё.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

...ШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

...н. 3-дахи нюурнуудта. ...ша зоноороо Агадаа ...аажам тэнюун Сам дуутай» — мүнөө ...жал хэрэгүүд тухай ...эдэ хуудаһануудые ...тусхайта корреспон... Гонгоров бэлдэбэ.

4-дэхи нюурта. Мэлын дунда һургуулиин 70 жэлэй ойдо. Г. Дашеева: «Өөрын орьёл өөдэ». В. Токтохоева: «Урин магтаал, баглаа сэсэгүүд, бэлэг сэлэгүүд...». Спорт.

Хэблэлдэ захил хэлгэ—94

УНШАГШАД, АНХАРЫТ!

«Роспечать» агентствын газетэ, журналнуудай 1994 оной каталог соо (49—141 хуудаһануудаа) дурдагдаһан бүхы хэблэлэй, мүн захил хэлгын ба худалдаа наймаанай агентствын каталогой газетэнүүд болон журналнуудай захил хэлгын болзор майн 28 болотор, «Комсомольская правда» «Известия», «Аргументы и факты» ба республикымнай бүхы газетэнүүд болон журналнуудай захил нюниин 10 болотор һунаагдаба.

Гэхэ зуура 1994 оной 2-дохи хахад жэлдэ захил хэлгын үедэ хэлхеэ холбооной ямар хүнгэлэлтэнүүдэй хүсэндөө байһан тушаа захил хэлгын таһаг дахинаа һануулна гэбэл:

1. Республикынгаа хэдэн газетэнүүдые, тэрэ тоодо «Молодежь Бурятии» газетые захихада, хэлхеэ холбооной түлөбэри 50 процент байха. Түбэй хэдэн газетэ захихада, тус хүнгэлэлтэ мүн лэ хүсэндөө улэхэ.

2. Үхибүүдэй «Ласточка» ба «Хараасгай» журналнуудэ эзэдтээ түлбэригүйгөөр хүргэгдэхэ.

3. Абонементнэ хайрсагуудаар болон эзэнэйнь өөрөө ерэжэ абадаг хэблэлнүүдэй түлөө хэлхеэ холбооной түлбэри 50 процент юм.

Захил хэгшэд! Республикымнай хэлхеэ холбооной 312 таһаг, хотын томо ехэ предприятинууд дээрэ—нинтын шугамаар захил тараагшад, захил гэртэтнай хүүлэхэ почтальонууд — бултадаа танда туһалха байха.

Хүн зоноймнай олонхиин хүнэр хүндэ байдалтай болоһон ушарһаа захил хэлгын шэнэ арганууд дурадхагдана: ажал дээрээ хэдэн хүн хамтаржа, хаяа хадхажа һуурһан хүршэнэршье нэгэдэжэ байгаад, хэблэлдэ захил хэхэдэ болохо.

Инмэл даа, нүхэд! Дуратай газетэ журналаа захижа абаад, уншажа байхатнай болтогой!

ЗАХИЛ ХЭЛГЫН ТАҺАГ.

Түрэл арадаа мандуулая! 1992

ТОЛОН

Бүгэдэ буряадай улас түрин, уран зохёолой хэблэл

Бүгэдэ буряадай улас түрын, уран зохёолой «Толон» һониндо 1994 оной хоёрдохи хахадай захил Буряад Республикын районуудай хэлхеэ холбооной бүхы таһагуудта абтана.

Захилай сэн бүхыдөө (Улаан-Үдэдэшье, районуудташье—2860 түх. (Каталогайнь сэн—1300 түх.).

Газетын индекс—54791.

Ажалша зоноорлоо Агадаа суутаа

Агын Буряадай автономито округой эгээл зүүн захада, арад зоноороо алдаршаhан, найдамтай байдалай тулга зохёожо шадаhан Сагаан-Уула гэжэ баян нютаг оршодог юм. Хоёр жэлэй саада тээ «Путь Ильича» гэжэ округ дотороо эгээл томошог колхоз байhан аад, хүдөөдэ хубилалтын боложо захалхада, акционернэ бүлгэм болгогдожо хубилагдаhан намтартай. Энэ ажахы мүнөөдэрэй байдалаар томохон 4 кооператив болгогдожо хубаараад, тус тустаа үхэр малтай, газар тариалантай, машина, техникэтэй, ажалаа бүтээхэ хүнүүдтэй.

Дэлгүүрэй экономикын эрилтээр доройгоо бүридэлыг шэнэлhэн ажахы шэнэ гуримда оронхой, хүлгөөтэй хүшэр сагай хэды байгаашье hаань, эдэнэр мүнөө ажалаа амжалтатай эрхилжэ байнхай.

Сагаан-Уула нютагай улад зоной ажаhуудал, ажал хэрэгүүд тухай материалнуудые танай анхаралда дурадханабди.

НЮТАГАЙХИДТАА НАЙДАНАБ

Дэлгүүрэй гуримда шэлжэн ороhон мүнөөнэй шатада ехэ шэгжүүн, хүшэр хүндэ байдал тохёолдонхой гээд бүгэдэ мэдэнэ ха юм. Инмэ сагта хүдөө ажахымнай ехэл хохидолдо оробо. Шалтагааниинь эли. Промышленностиин эд хэрэгсэлэй, тоhо, түлишын зүйлнүүдэй үдэр бүри шахуу үнэтэй боложо байхада, хүдөөгэйхидэй хара хүлhөө адхажа, гар хүлөө холгоожо үйлэдбэрилдэг продукци урдhаань тэсэхэеэ болёо. Энээнhээ боложо, олохон колхоз, совхозууд hандаржа, таража эхилбэ.

Эгээл энэ үедэ хүдөөдэ хүтэлбэрилхы тушаалда ябаха гээшэ айхабтар хүндэ болонхой. Зүрхэлхэ хүнүүд үсөөн шэнги байдаг. Гэхэтэй хамга нимэ зэбүүн сагта зонойнгоо аша туhада ажалыень эмхидхээд, амгалан тайбан ажаhуухэ, ажамидарха арга нүхэсэл олгохо шадалтай хүтэлбэрилэгшэ байбал, айхабтар ехэ удха шанартай.

Би 1966 ондо Буряадай хүдөө ажахын институдай оюутан боложо, тэрэнээ 1971 ондо дүүргээд, нютагаа бусажа, зоотехнигээр хүдэлжэ, ажалайнгаа намтар эхилээ hэм. Уданшьегүй ахамад зоотехнигэй тушаалда, hүүлдэнь түрүүлэгшын орлогшоор томилогдоод ябаhанаа, Догойн «Россия» колхозой хүтэлбэрилэгшөөр дөбжүүлэгдээ бэлэйб. Зондоо яhала дадаад, зүг шэгээ олоод хүдэлжэ байтарни «Партийн тангариг» эбдэбэш гээд, тушаалhаамни бууцгажархиба. Тинхэдэнь Хара-Шэбэрэй колхозой түрүүлэгшэ Б. М. Мажиев намайе таhа дүүрээд, өөрынгөө орлогшо болгожорхибо. Тэндэ 5 жэл соо удамаршын дээдэ hүргүүли гарааб.

hүүлдэнь Сагаан-Шулуутайн «Дружба» колхозой түрүүлэгшээр hунгагдааб. Долоон жэл соо эндэ байхадаа, ажал хэрэгни яhала урагшатай байгаа. Финансова талаар hөбэреэ ажахы удахагүй округ, область соогоо нэрэтэй солотой болоо. Тэндэ мүнөошье ажаллаха hэм. Теэд нютагайхидни Сагаан-Уулаяа бусажа, хүдэлхыемни ехэтэ гүйгаа. Район, округой дээгүүр түшаалнуудташье намайе дурадхаад абаhан байха. Гэртэхинтээ хөөрэлдөөд, Сагаан-Уулаяа бусажа, түрүүлэгшээр 4-дэхи жэлээ хүдэлжэ ябанаб.

Сагаан- Уула нютаг хадаа газар уhанайнгаа талаар «Дружба» ажахытай адлирхуу юм. 56 мянган гектар дөбисхэрэйнь 15,8 мянганиинь хахалагдадаг. Мүнөө 37 мянган хонитой, 1700 үхэртэй, 900 гаран адуутай, 30-аад тэмээтэй, хөөбэр нооhотой 60 ямаатай юм. Эндээ одоол табан хушуу мал бии болгогдонхой. Үшөө зүгын, халтар хара үнэгэнэй фермэ байгуулагданхай.

Ажал хэжэ шадаха 600 хүн хүдэлнэ. Минии нютагайхид ехэнхидээ hүбэлгэн бэрхэ, зулгы, зөөлэн зантай зон байха. «Һайн зоной hанаан нэгэн гэдэг» үгэ бии ха юм. Тиимэhээ эдэ зонине зүбөөр эмхидхээд, эблүүлээд байгаа гээшэ hаа, юушье бүтээхэ аргатай гэжэ этигэгшэб. Мүнөө үедэ колхозоо ондоо болгон хубилгаад байнабди. Томо 4 кооператив байгуулагдаа, тус тустаа арба гаран мянган хонитой, 2 мянган гектар тариалантай, тэдэнэй нэгэниинь эбэртэ бодо мал харууhалдаг, тэжээл бэлэдхэдэг, таряа ургуулдаг шэглэлтэй юм.

Машина техникээр гүйсэд хангагданхайбди. Ажахын эдэ бүридэлнүүд хоорондоо чегэй гуримаар тоосоогоо хэдэг заншалтай.

Тинхэдэ колхозоо тараахадаа, пай болгожо хубаагаабди. 1990 оной сэнгээр хүн бүхэндэ 40—50 мянганай зөөри, 31 гектар газар хүртөө. Тэдэнээ акци болгожо, хамтаранхайбди. Акциин эзэд дахяад мэдүүлгэ барижа, шэнэ бүлгэмдэ гэшүүдээр ороhон байна. Эндэ баалалта, идхалга хэгдээгүй, амяараа үмсөөрөө болохо дуратай хүнэй байбал, зөөриинь үгөөд, табиха хэлсээтэй hэмди. Теэд нэгэшье хүн нимэ дурадхал оруулаагүй. Нимэ гуримаар хөөр жэлдэ хүдэлөөд байнабди.

Даб дээрэ таараха гэжэ hанахаар. Хүнүүднай энэ гуримаа ойлгоhон дээрэhээ дааhан хэрэгтээ эзэн ёhоор хандадаг болонхой. 1992 оной (түрүүшын жэлэй) дүнгөөр акциин 1 түхэригтэ 30 мүнгэнэй дивиденд зондоо хубаарилжа үгөөбди. Харин үнгэрэгшэ жэлдэ түхэригэй 1 түхэриг хүртөө. Бүхыдөө 13 миллион түхэриг хубаарилагдаhан байна. Манай хонишон, механизатор, үхэршэн бүхэн 50—60 мянган түхэригэй дивидентэдэ хүртөө, пенсионер бүхэндэ 37—45 мянган түхэриг үгтөө. Ерэхэ жэлдэ олзомной бүри горитой байхаар хүлеэгдэнэ.

Ажал хэжэ ябаhан зондоо hара бүридэ салингыень түлэнэбди. Хэн ямараар ажалланаб, хэдыешье олог, хинан хайрлангүй, хүлhыень үгэхэ гэжэ оролдодогби.

Ажалаймнай түлөөhэн мүнөө сагайхяар ехэ гэхын аргагүй, тингэбэшье хүдэлмэридэ хабаатай хүн бүхэндэ hарын салин 60—70 мянгаар жэглэрдэг. Олзо оршо олоhоороо салингаа дээшэлүүлдэгбди. Жэлэй дүнгөөр олоhон мүнгыень сүм түлэгшэбди.

Нютагайхиднай үмсэдөө яhа. Үндэр нютагhаа ондоо тээшээ гаража ошоhон хүнүүднай hөөргөө бусадаг боложо байhан хэбэртэй. Бууса байраяа түхеэржэ, батаар түбхинэжэ байнхай.

Мүнөө үеын хүшэр сагта холо ойро ябахань хүндэшье байжа болоо. Тоонто нютагаа тойробол, баришатай байна ха юм.

Би түрэлхи буряад хэлэ үхибүүдтэ заадагби. Үг хэлэлдэ мал баридаг. Тэжээлээ бэлэдхэжэ шадахал hаань, хашажа, хизаарлажа байдагүйбди. Захаhаа 20-ёод эбэртэ бодо малтай, 100—200 толгой хонитой болоо. Тэдэнээ худалдажа, мүнгэтэй болохо таладань али болохоор туhалдагбди. Энэ мэтээр арга хургыень бэдэржэ, арад зоноо гэдэhыень үлдэхүүлхэгүй, үхи хүүгэдээ үндылгэхэ хэрэгтэнь хамhалсана ха юмбибди.

Таряа талханай үнэтэй болжжо байхада, энэ hалбарида онсо анхаралаа хандуулаагүйдэ аргагүй. Мүнөө сагта ехэнхи олзоёо ороoho худалдаад, олодог болонхойби. Нёдондо гектарай 17,5 центнер ургаса хуряагдаа hэн. 2200 тонно таряа гүрэндэ худалдаабди. Мүнөөшье үрэhэ, талхаяа хаа хаанагүй наймаалжаа байнабди. Буряад Республикаhаашье ерэдэг, Хитад, Монголшье абаашадаг. Округойхидтоо тубхын түрүүн туhалаабди. Сүүдхын туршада хонидто толгой бүриин 400 грамм овес үгтөө, үхэр нилээд ехэ талха эдеэ. Тинхэдэ айл бүхэнэй 2 тонно ороoho хубаагаа бэлэйбди. Механизаторнууд үшөө ехые минитээр абаа. Нигэжэ зондоо хүртөөхэдэмнай, хулууха, худалдаха ябадал үгы болгогдоо. Хонидоймнай тоо урдынхида орходоо нэгэ багахороо, харин тэдэнэй толгойень хүсэлдүүлхын тула таряан ажалаа үргэдхэнэбди. Нёдондо Забайкальскын районой «Билитуй» совхоздо 1000 гектар шэнэ газар абажа хахалаад, энэ хабартаа тэндээ үрэhэ тарихамнай. Эндэhээ абаhан шэнисэ одоол олзо оруулха байха.

Үнгэрэгшэ жэлдэ 410 миллион түхэригэй продукци худалдажа, үйлэдбэриингөө ашаг үрыень 48 процентдэ хүргэжэ шадаабди. Гэбэшье мал ажалнай гарзатай байхаяа hанана. Таряан олзотой. Жэшээнь, нэгэ центнер шэнисэ ургуулхадаа 1500 түхэригэй гаргаша хэгдэнэ. Харин тэрэнээ худалдахадаа 8500 түхэригэй олзо оршо оруулнабди. Ороohоороо яhалал мүнгэ хэнэбди. Элдэб араважаа наймаа, андалдаа hэлгэдээ эхилэнхэйбди. Тусхай табигдаhан 3 хүн энэ хэрэг ябуулдаг Энэ жэлэй эхинhээ үшөө нэгэ шэнэ юумэ нэбтэрүүлбэбди. Юун бэ гэхэдэ, 25 миллион түхэригэй урьhаламжа логтоогообди. Тэдэнинемнай хубинн ажалтай бага 8 үйлэдбэри абаа. Жэлэй эсэс болотор 200 процент түрэсэтэйгээр тэрэ мүнгыемнай бусааха юм. Ганса энэ түрэсээрээ зонойнгоо 3—4 hарын салин түлэхэ аргатай болохобди. Өөhэдын магазинтайбди. Эндэ зонойнмай хэрэглэмжын юумэн орожол байдаг. Нютагайнгаа ажалшадта хямдахан сэнгээр эд хэрэгсэл; эдеэ хоол худалдадагбди. Үлгэ hалга, улаан сурба зоноо хамгаалхын тула бага бэшэ зөөри гаргашалнабди. Пенсионернүүд түлеэ түлбэригүйгөөр абадаг. Элдэб осол гашуудал болоходо, нютагайхид хамhалсадаг, хасардалсадаг юм.

Мүнөө ажалаймнай халуун хана оробо. Мал адууhанай түрэхэ, тарилга эрхилхэ кампанинууд хүрэжэ ерээ. 12 мянга гаран хурьга, 400-аад тугал абаха түсэбтэйбди. Мяхалиг үүлтэрэй нэгэ гүүртэ үхэр үсхэбэрилнэбди. hаалинигаа үнеэдые 500 толгойдо хүргэхэ, үнсэн бүриhөө 2500 литр hү hааха хараа зорилготойбди. Энээнинe бэелүүлжэ шадаха хүнүүд манда бии. Жэшээлхэдэ, дүршэлтэй hаалишад Шугаева, Зохоноева, Балдагуева, Ангархаева гэгшэд мүнөөшье болотор хүдэлhөөр. Хэдэн жэлэй саада тээ 3500—4000 килограмм hү үгэдэг үнеэдэй үбшэндэ дайрагдахадань, hүрэгөө бултыень үгы хээ hэмди. Мүнөө шэнээр hүрэг бии болгожо байнабди.

Байгша ондо бидэ 8.200 гектарта ороohото, 800 гектарта сенажда оруулагдаха ургамалнуудые, 12 гектарта хартаабха, 4 гектарта овощ таринабди. Баян ургаса хуряаха үндэhэн манда бии.

Ажал соёл хөёр адли ябаха гэлсэдэг үгэ бии. Энэ зүб. Манайхин энэ талаар түрүү зэргэдэ ябадаг. Эрын гурбан наадан манайда бэсэ олонхой. Найр нааданай ба обоо тахилгын үедэ зоной амарха, зугаалха бүхы арга нүхэсэл зохёогдодог. Манай hуршад, бүхэшүүл, дуушад, хатаршад округ, районой мүрысөөнүүдтэ түрүү hуурринуудые эзэлдэг. Февраль соо нютагай баатар хүбүүн—Советскэ Союзай Герой Базар Ринчиногой дурасхаалда бариллдаашадай мүрысөөндэ сагаан-уулынхид түрүү hуури эзэлжэ, маанадаа омогорхуулаа. Эндэ 8 хүбүүднай абарга бүхын нэрэдэ хүртөө. Тэдээндэ 1 миллион түхэриг эрхимтэй мүнгэн шагнал барюулаабди.

Зонинe зүбөөр хүдэлгэхын тула тэдэнинe hайн байра байдалаар, эдеэ хоолоор, эд хэрэгсэлээр хангаха ёhотой ха юм. Бидэ жэлэй 20 гэр барижа, зоноо түбхинүүлдэгбди. 120 үхибүүдэй саад барижа дүүргэбэбди, спорткомплексын хана бүтээжэ байнабди, мори hорилгын байра баригдаад, гүйгөөшэнүүдээ заhажа, урилдаанда hорилгобди. Хажуугаарнь 3 кошара, үхэрэй хоёр байра, 10 модо зайда зайн гал дамжуулха түхеэрэлгэ тодхообди.

Теэд мүнгэ алтанай хүртэдэг hаань, эжэ юумэн үшөө олон ааб даа. Гэр байрыень hэльбэхээр айлнууд бии. Баймга энэшье асуудал шиндхэгдохэ байна.

Эдэ бүхы ажал хэрэгүүднай ганса минии ороoлдолгоhоо бэшэ, нютаг зоноймнай арга шадабариhаа эшэ үндэhэтэй гээшэ. Сагаан-уулынхид ехэ таража, зөөжэ ябаха дурагүй зон. Тоонтоёо тойроод лэ байнтуу байдаг. Аба, эжынгээ ажал халан абаhан үхибүүдынь мүнөө нютагаа бэхижүүлжэ ябана ха юм.

Энэ бэлэн бэшэ үедэ үгэеэ нэгэдээд, шадал хүсэеэ шангадхаад ябаа hаа, ажамидаржа, ажана тэнюун ажаhуужа ядахагүйбди.

Ц. БАГДАЕВ,
акционернэ «Сагаан-Уула» бүлгэмэй генеральна директор, Россин хүдөө ажахын габьлата хүдэлмэрилэгшэ.

ОРООhО УРГУУЛХАДА, ОЛЗОТОЙ ЖЭХЭ, ...МАНАЙ

Таряан ажал манай ажахын гол hалбаринуудай нэгэниинь гэжэ тоотой юм. Газар таряалан эрхилхэ талаар агротехническэ түрүү технологи үргэнөөр нэбтэрүүлhэнэй, нютаг таа таарама үрэhэ хүрэнгэ хэрэглэhэнэй, тарилгаяа хаhа саг соонь хэhэнэй, ургасыншаа хойноhоо hайнаар харуулhалhанай ашаар бидэ hүүлэй үедэ ямаршье уларилтай жэлдэ тогтууритай ургаса хуряажа абадаг болонхойбди.

Хахалагдадаг газарнай 15,8 мянган гектарта хүргэгдэнхэй юм. Тэрэнэйнгээ 7200 гектартань ороohото ургамалнууд, тэрэ тоодо 2200 гектарта шэнисэ, 4800 гектарта обёос, 200 гектарта ешмээн таригдана. Арбаад гаран гектар талмай дээрэ хартаабха болон огородой эдеэн hуулгагдадаг байна.

Нимэ ехэ хэмжээнэй ажал агротехническэ хаhа болзортонь эрхилхэ арга боломжо манда бии. Кооператив бүхэн нэгэ-нэгэ бригадатай гэхэ гү, али ажахымнай дүрбэн томо тракторно-таряан ажалай бригадатай болоно. Эдэ коллективүүдтэ элдэб түхэлэй техникэ, дүй дүршэлөөр баян механизаторнууд яhала бии юм. Бригада бүхэндэ агроном, механик, тоогые даагша гээд томилогдонхой. Юрэдөөл, баян ургаса ургуулжа абаха арга бригадануудта мүнөө ологдонхой гээшэ.

Үнгэрhэн, 1993 он ургаса ургуулха талаар мүртэй жэл болоогүй. Сагай уларилай тогтуургүй хэды байгаашье hаань, ажахыгаараа таряалангай гектар бүриhөө 17,6 центнер ороoho таряа ургуулжа гэхэ гү, али урэанда жэлэйхиhээ 2 центнерээр ехэ ургаса хадажа абаабди. Энэ үрэ дүн хаанаhаа эхитэйб гэбэл, бидэ бүхы таряалангайнгаа 56 процентыень паар болгосэд, hайн шанартай хүрэнгэ таринабди. Тингээд эунай hарануудай туршада бригадануудай гэшүүд 3—4 дахин эүгүүд хоорондын элдүүрилгэ хэнэ, минеральна үтэгжүүлгэ нэмэжэ оруулна. Зүгөөр мүнөө үтэгжүүлгэ худалдажа абаха гээшэмнай айхабтар үнэтэй болошоо. Нэгэ килограммынь аяар 400 түхэриг түрэнхэй. Үнэтэй гээд байха бэшэ хадаа худалдажа абаналди даа.

Нимэ хэмжээнүүдые абаhанай ашаар манай бүлгэм үнгэрhэн жэлдэ 10 мянга гаран тонно ороoho хуряажа абаад, 2200 тоннынь гүрэнэй жасада тушаагдаа hэн. Нютагайнгаа зондо, механизаторнуудтаа хубаарилжа үгөөбди. Бартерна андалдаанда хэрэглэгдээ. Яруунын аймагай зарим ажахынууд ургаса хуряалга соо манда туhалалсажа, хубаарярнь таряа абаа. Юрэдөол, ороoho таряа ургуулхада, нилээд олзо ородог болоод байна. Ушар тиимэhээ энэ hалбаридаа онсо анхаралаа хандуулнабди.

Мүнөө хабарай тарилгын халуун хаhа оронхой. Арга мүрөө бэдэржэ, элдэб хэрэгсэлнүүдээр, тоhо түлишөөр, үтэгжүүлгээр гүйсэд хангагдаабди. Бүхы 4 бригада шинг нойто бариха ажалаа саг соонь эхилээ hэн. Мүнөө 15 агрегат хүдэлжэ, эртын ороoho ургамалнуудаа түгэс тарижа дүүргээ. Механизаторнуудай байха байра байдал, эдеэ хоол, түлеэ залhан бүлта эртээhнээ хараалагданхай. Урдынхидал адли хубүүдиай ямаршье түлбэригүйгөөр мяхаар, hүөөр хангагдана. Бригада бүхэн ооhэдын малтай болонхой. Тиимэhээ нимэ кампаниин үедэ хэрэгтэй болоходонь, малаа үүсэлжэ, хоолдо хэрэглэнэбди. Сай, саахар, тоhо, зөөлэн хүнгэлэлтэтэйгээр.

Хүдөө ажахы ...угаа хүшэр хүн... оронхой гээшэ ... рэнэй талhаа ... тэхэеэ болонхой. ...рилгын, ургаса ... урда тээ бага-саг ... мүнгэ зөөриие ха... гаргашалдаг ушаг... олоор дайралдаг... бэдэржэ холуурш... хэрэгтүй. Манай ... рим ажахынууд ... сөөр арайшье ... техникээ, тоhо ... үрэhэ хүрэнгэ... гаргашалжархёод ... лоhон талмайг... эдюулжэ гэнэ... хоohон гэмэрэдэ... hолоомо бэдэржэ ... юм. Нимэшүүгэ... болоо hаа, юунэй ... хобибди?

Манай хэжэ бе... най, зарим тэды... гүүднэй зоной ор... эхи үндэhэтэй юм. Нигэжэ ороoлдожо ... гүй hаа, «зэрлиг» ... «улаан хэлбэшинь» ... бултыемнай үрэ... ушартай байна ха ...

П. АЮ...
ахамад ...

НЭГЭШЬЕ ШАНАЛДАГТУ...

Түнхэнэй аймагай Толто нютагта би өөрөө тоонтотой хүм. 1969 оноо хойшо Сагаан-Улада ажаhуунаб. Эндэ түрүүн ерэхэдээ, дарха хэхэ, гэрнүүдые бариха хүсэлэнтэй ябааб. Жэл тухай барилгада хүдэлөөд байхадаа, энэ нютагай басагантай танилсажа, hүүлдэнь айл бүлэ болоо hэмди. Удаань Цыпелма hамгантаяа ажахынгаа hубай үхэрнүүдые харуулhалжа, долоон жэл соо ажаллаабди. Яhала hайнаар хүдэлөөбди, яла түлбэрндэ балай унаагүйбди. hүүлдэнь харуулhалжа ябаhан гунжадаа абаад, нүхэртээсэ hаалишад болобобди. Би өөрынгөө хубитые хаадаг, hамгамни түрүү гарай hаалишан болоо hэн. Цыпелма жэлдээ үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 3000—4000 килограмм hү хэдэн жэл соо hаажа, нэрэ солотой ябаа, партийн Шэтын обкомой гэшүүнээр hунгагдаа. Би өөрынгөө үрэ дүн 3500 килограммда хүргэжэ үзөо бэлэйб.

Энэ нютагта түбхинэжэ ажаhууhандаа, нэгэшье шаналдаггүйб. Үхи хүүгэднай эндэ түрөө, үндыгоо. Бидэ 6 үхибүүтэйбди. Басагамнай нютагтаа хадамда гаранхай, хоёрынь ажахыдаа хүдэлнэ, бэшэмнай hургуулиин шабинар юм.

Зоной дундуур лэ «сохнсолдоод» ябадагби. Орохо гэр байратайб, эдлэхэ, эдихэ зөөри зөөшэтэйб.

hүүлэй 3 жэлэй турша соо түлгэ хонидые харуулhалнабди. Эндэшье ажаллахадаа, хүнүүдэй зөргэдэ ябаналди даа.

Эндэ малайнгаа тэжээл бэлэдхэхэдээ, гарта hабартаараа боломжоороо туhаламжа саг ... үзэүүлжэ байдаг.

Акционернэ бүлгэмдэ нэгэдhэн ... оператив бүрин эрхэтэй, өөрөө ... болонхойбди. Урдын бригадын ... манниие зонхилжо, зоргоороо ашаг... байхаяа болинхой. Түсэбөө ... бидагбди, ажалшадайнгаа тоо бидэ... таараа тодорхойлдогбди. Манай ... тив мүнөөнэй дунда эзргын колхозой ... бэшэ юм. Тиихэдэ зонхилхо ... оройдоол 4—5 хүнhөө бүридэдэг ... лэгшэ, агроном, зоотехник, ... ряанай тоогые даагша болонод. ... мүнгыемнай түбэймнай эзргаанда ... дог. Инмэ гурим манда таарамжатай ... бултадаа шиндэнхэйбди. Мүнөө сагта ... лаад, таhараад, холо харайхагүйбди ... таараал байгаа hаамнай, дээрэ байна ... сөөд, худхалаа хуймаагүй ажалаа ... байнабди.

Шэнэ гуримаар хөёр жэлдэ ... ди. Урдынхида орходоо бачай бидэ ... добогүйбди. Ажаллаагүй hаа ... hон байха ха юм. Мүнөө манда 90 ... хүдэлмэриин зон хүдэлнэ. Пенсионернүүдээ орхидоггүйбди. Эдэ зоной ... хоолойень тэжээхын, хогшолыень ... бажуулхын тула ажалаа алдахагүй ... лонобди. Энэ жэлдэ гектарай 18,9 ...

БУЛТАНАЙ ОРОЛДОЛГОhОО

Манай кооператив ажахынгаа бүхы 1700 толгой эбэртэ бодо малые даажа абанхай юм. Тиихэдэ тэжээл үйлэдбэрилхэ баhа гол шэглэлтэй. Тэдээнhээ гадна 1100 гектарта ороoho таряа ургуулха ёhотойбди. Нёдондо жэлдэ 9 мянган тонно сенаж, 209 тонно силос (нараи сэсэг, кукурузатайгаар) дараабди, 1980 тонно таряа хуряажа абаабди. Үшөө 580 тонно капуста ургуулhан байнабди. Ингэжэ бидэ бүхыдөө 100 гаран миллион түхэригэй продукци худалдажа, өөhэдтөө яhала ехэ олзо оршо оруулаабди. Манай үйлэдбэрилhэн эдеэ хоолой, малай тэжээлэй зүйлнүүд бүхыдөө нилээд ехэ юм ааб даа. Бидэ таряагаа худалдаhандаа, олзо оршо ехээр оруулнабди. Мүн капуста ургуулхада, баринштай байна. Газарай 580 тонно энэ эдеэ худалдажа, мүн бартерна андалдаагаар гүрбан банинн, гэрэй ханын хюрөөдэмэл модо гэхэ мэтэ бусад хэрэгсэлнүүдые абаабди.

Ухаагаа гүйлгэжэ, олзо оршоёо арбинсулжал хүдэлхэ ёhотой гэжэ хамтымнай дарга Ц. Багдаев мандаа hануулжа, арга боломжоороо туhаламжа саг ... үзэүүлжэ байдаг.

Акционернэ бүлгэмдэ нэгэдhэн ... оператив бүрин эрхэтэй, өөрөө ... болонхойбди. Урдын бригадын ... манниие зонхилжо, зоргоороо ашаг... байхаяа болинхой. Түсэбөө ... бидагбди, ажалшадайнгаа тоо бидэ... таараа тодорхойлдогбди. Манай ... тив мүнөөнэй дунда эзргын колхозой ... бэшэ юм. Тиихэдэ зонхилхо ... оройдоол 4—5 хүнhөө бүридэдэг ... лэгшэ, агроном, зоотехник, ... ряанай тоогые даагша болонод. ... мүнгыемнай түбэймнай эзргаанда ... дог. Инмэ гурим манда таарамжатай ... бултадаа шиндэнхэйбди. Мүнөө сагта ... лаад, таhараад, холо харайхагүйбди ... таараал байгаа hаамнай, дээрэ байна ... сөөд, худхалаа хуймаагүй ажалаа ... байнабди.

Шэнэ гуримаар хөёр жэлдэ ... ди. Урдынхида орходоо бачай бидэ ... добогүйбди. Ажаллаагүй hаа ... hон байха ха юм. Мүнөө манда 90 ... хүдэлмэриин зон хүдэлнэ. Пенсионернүүдээ орхидоггүйбди. Эдэ зоной ... хоолойень тэжээхын, хогшолыень ... бажуулхын тула ажалаа алдахагүй ... лонобди. Энэ жэлдэ гектарай 18,9 ...

Мүнөө жэлдэ 200 буруутай ондо ороо байнабди. Хоол хошо элбэг, байра байдалнай hайн, дулаан, гарза хоролтогүй убэлжэлгээ түгэсхэбэбди. Нимэ амжалта манда мини хүрэжэ ерээ бэшэ ааб даа. Үнгэрhэн жэлэй зун бидэ өөhэдынгөө хүсөөр 22 hүрн гэхэ гү, али 900 центнер үбhэ, соможо абаа hэмди. Ажахымнай үбэлэй-хабарай hарануудта таряа талханай зүйлөөр, сенажаар зоргон соонай хэнгажа шадаа. Хүйтэнэй үедэ залуу малаа бүлеэдхэгдэhэн уhаар уhалаабди.

АРГА БОЛОМЖО БИИ

Намтай сүг хамта Дулма нүхэрин, туhалагшаар Д. Ломоносов гэгшэд энэ жэлэй малай үбэлжэлгые дабажа гарабабди. Энэ харюусалгатай хаhа соо балай ядаха юумэн байгаагүй. Зүгөөр хара багаhаа үхэр малай, хони хурьгадай хажууда үндыhэн зон аабзабди. Мүнөошье Бадмадоржо ахаймин хонишоноор, дүү хүбүүн Цэрэндоржо адуушанаар ажаллана.

Хоёр жэл болобо. Мүнөо байhан буусыемнай шэнээр hэльбэжэ үгөо hэн. Гурбан таhалгатай гэртэй, бани, гаражтай, зайн галтай, мүнөөнэй хото hуурринуудай зонтой тон адли эрхэ байдалда ажаhуунабди. Хүн бүхэн hарадаа 60—70 мянган түхэригэй салин хүлhэ абана, жэлдээ 3—4 үхэрээ, тэды шэнээн гахайнуудаа үүсэлжэ, мяхан болгоод худалдахадаа, олзо оршо оруулнабди. Мүнөо дивиденд гээд үгэдэг болобо. Нёдондоной дүнгөөр 500 мянган түхэриг үшөо нэмэлтэ түлбэри абаабди.

Ажахынгаа үгэhэн путёвкоор Румынинн гүрэнөөр аяншалжа, hаяхан бусажа ерээб.

Холодильник, телевизор, хубсаhа хунараа угааха, оёхо хэрэгсэлнүүд, хүнгэн машина, мотоцикл гэхэ мэтэ хэрэгтэй юумэн манда бинл даа. Ажалаа хээд, архи тамхи дэншэнгүй байгаа hаа, доройтохо доошолхо, ядаха, тулиха юумэн үгы. Үхи хүүгэдээ элүүр энхээр хүмүүжүүлхэ, үнэр баян ажаhууха арга боломжо манда, юрын малшадта, бии гэхэдэ алдуугүй.

Б. МУНКОЖАРГАЛОВ,
Үхэршэн.

БУЛТАНАЙ ОРОЛДОЛГОhОО

Манай кооператив ажахынгаа бүхы 1700 толгой эбэртэ бодо малые даажа абанхай юм. Тиихэдэ тэжээл үйлэдбэрилхэ баhа гол шэглэлтэй. Тэдээнhээ гадна 1100 гектарта ороoho таряа ургуулха ёhотойбди. Нёдондо жэлдэ 9 мянган тонно сенаж, 209 тонно силос (нараи сэсэг, кукурузатайгаар) дараабди, 1980 тонно таряа хуряажа абаабди. Үшөо 580 тонно капуста ургуулhан байнабди. Ингэжэ бидэ бүхыдөо 100 гаран миллион түхэригэй продукци худалдажа, өөhэдтөо яhала ехэ олзо оршо оруулаабди. Манай үйлэдбэрилhэн эдеэ хоолой, малай тэжээлэй зүйлнүүд бүхыдөо нилээд ехэ юм ааб даа. Бидэ таряагаа худалдаhандаа, олзо оршо ехээр оруулнабди. Мүн капуста ургуулхада, баринштай байна. Газарай 580 тонно энэ эдеэ худалдажа, мүн бартерна андалдаагаар гүрбан банинн, гэрэй ханын хюрөөдэмэл модо гэхэ мэтэ бусад хэрэгсэлнүүдые абаабди.

Ухаагаа гүйлгэжэ, олзо оршоёо арбинсулжал хүдэлхэ ёhотой гэжэ хамтымнай дарга Ц. Багдаев мандаа hануулжа, арга боломжоороо туhаламжа саг ... үзэүүлжэ байдаг.

Акционернэ бүлгэмдэ нэгэдhэн ... оператив бүрин эрхэтэй, өөрөө ... болонхойбди. Урдын бригадын ... манниие зонхилжо, зоргоороо ашаг... байхаяа болинхой. Түсэбөө ... бидагбди, ажалшадайнгаа тоо бидэ... таараа тодорхойлдогбди. Манай ... тив мүнөөнэй дунда эзргын колхозой ... бэшэ юм. Тиихэдэ зонхилхо ... оройдоол 4—5 хүнhөө бүридэдэг ... лэгшэ, агроном, зоотехник, ... ряанай тоогые даагша болонод. ... мүнгыемнай түбэймнай эзргаанда ... дог. Инмэ гурим манда таарамжатай ... бултадаа шиндэнхэйбди. Мүнөо сагта ... лаад, таhараад, холо харайхагүйбди ... таараал байгаа hаамнай, дээрэ байна ... сөөд, худхалаа хуймаагүй ажалаа ... байнабди.

Шэнэ гуримаар хөёр жэлдэ ... ди. Урдынхида орходоо бачай бидэ ... добогүйбди. Ажаллаагүй hаа ... hон байха ха юм. Мүнөо манда 90 ... хүдэлмэриин зон хүдэлнэ. Пенсионернүүдээ орхидоггүйбди. Эдэ зоной ... хоолойень тэжээхын, хогшолыень ... бажуулхын тула ажалаа алдахагүй ... лонобди. Энэ жэлдэ гектарай 18,9 ...

ЗАЛУУШУУЛАЙ ОТАРАДА ЗАЛИТАЙ

Ажахын үшөо хубилгадаа гүй, «хүгжэлтын зогсошоhон» үе сагта «Путь Ильича» колхоз округ дотороо эгээл олон гэхэ гү, али жэлэй эсэсэй тоололгоор аяар 65—70 мянган хонитой байдаг бэлэй. Мүнөо сагшье ондоо боложо, юумэншье хубилжа, ойлгохын аргагүй байдал хүрэжэ ерэнхэй. «Сагаан алтан» гэжэ нэршүүлhэн нооhоной, амта шэмээрээ ямаршье продуктhаа дутахагүй хониной мяханай үнэ сэнгынь мүнөөнэй сагаар одоол миинтэ шахуу болошоо. Түхэреен жэл соо оролдожо олоhон продукцияа худалдажа шадахаяа болишоhон хонишодто ямар эрмэлзэл, тэмсэл мүнөо байхаб даа.

Гэбэшье иимэ бэрхэтэй байдалай хэды тохёолдоходоньшье, сагаан-уулынхид энэ жэлдэ 12 мянган хурьгадые абажа түлжүүлхэ хараа зорилготой хүдэлжэ ябана. Энэнь зуун эхэ хонин бүриhөо 85 түл абтаха жэшээтэй болоно.

Эндэ ажахынгаа гол hалбари—хонин hүрэгые саашадань хүгжөөлсэхэ хэрэгтэ залуушуул хубитаяа яhала ехээр оруулдаг гээшэ. Тэдэнэрэй дундаhаа Хадьхан гэжэ хүндын адагта буусала түхеэрэнхэй Түмэнбаяр Цыреновэй гэр бүлые онсолон дурдахаар. Гэрэй ээзэн, тэрэнэй наhанай нүхэр Дарима — залуунууд, 30 наhаяа hаяхан дабажа ябаhан зон. Энэ гэр бүлэ 570 эхэ хонидые харууhалжа, үбэлжэбэ. Мүнөо хонидынь хурьгалжа, дүүрэхэ дутэлэнхэй. Манай ябахада, бүхыдөо 450 хурьган абтанхай, түрэхэ үшөо зуугаад хонид бии байгаа hэн.

Тэдэнэрэй отарын хонид үбэлжэлгэээ яhала гэмгүй бараг үнгэргэhэн гэжэ хараад ойлгохоор. Сакманщигуудаар Д. Мункожаргалова, Б. Цыренова, Р. Самбаев, Ч. Самбаев, Р. Файзрахманова гэдэг залуу хүбүүд, басагад хүдэлжэ, ехэхэн туhаламжа үзэүүлнэ.

— Олон хурьга абажа, олзотохоор гурим манда зохёожо үгтэнхэй юм. Хэрбээ сакманщик 60 хурьга абажа түлжүүлээ hаань, тэрээндэ толгой бүридэнь, 2000 түхэриг, 70 хурьганай түлөө 2500, 80—3000, 85—3500, 100 болоо hаань, толгой бүридэнь 4000 түхэриг салин олгохоор тогтоогдонхой. Эдэнэр hара хахад соо худэлхэдөо, дунда зэргээр 300 мянган түхэриг олзо өөhэдтөо абаха байна,—гэжэ ахалагша хонишон тайлбарилжа үгэбэ.

Иимэ түлбэриин түлөо залуушуул юундэ оролдохогүй бэлоноб?

Г. ЦЫРЕНОВ.

ХҮМҮҮЖҮҮЛХЫ ҮҮРГЭ ХАРЮУСАЛГАТАЙ

Манай нютагай дунда hургуули 400 гаран hурагшадтай, 50-яад багшанартай, хүмүүжүүлэгшэдтэй юм. Сагаан-Уулын бүхы зон энэ hургуулитай нягта холбоотой,

...утаржам тэнюун Сагаан-Уулам дуудай

ОЛЗОТОЙ ...ЭХЭ, ТЭДХЭЛСЭХЭ ...АНАЙ ЗОРИЛГО

...аа hэн. ... механ... рилжа... алдаан... ын ай... уд ур... гда тэ... нь та... роопо... ээд ол... байна. ...лбари... ндуул... ... илгын Арга хэрэг... шиог... ... шинг... саг ... ээ 15 ... ороо... тугэс... заторг... йдал, ... бул... нхай. ...удна... ... мя... Бри... алтай ... нимэ... й бо... элжэ, Сай,

...саахар, тоно, ... хүнгэлэлтэтэйгээ... Худоо ажахы... угаа хүшэр хүн... оронхой гээшэ а... рэнэй талаhаа т... тэхэеэ болинхой. ...рилгыг, ... урда тээ бага-са... мүнгэ зоориие ха... гаргашалдаг ушаг... олоор дайралдаг... бэдэржэ холуурш... хэрэггүй. Манай ... рим ажахынууд ... соор арайшье ... техникээ. тоно... Үрэнэ хүрэнгээ... гаргашалжархёд... лоhон талмайг... эдүулжэ гэхэ... хоohон гэмэрэлдэ... hоloомо бэдэржэ... юм. Нимэшүүгэ... болоо hаа, юунэ... хобибди?

Манай хэжэ б... най, зарим тэды... гүүднэй зоной о... эхи үндэhэтэй юм... Ингэжэ оролдож... гүй hаа, «зэрлиг... «улаан хэлэнний... бултыемнай үрэ... ушартай байна ха...

П. АК...
ахамад

...ЛДАГГҮ...

Шэ... hүн... дүн ... гэжэ... шаг... ... лай ... оруулаагүйбди. Нэ... дэ 6 ... бүгнhөо 4,3 килог... ... ноо хайшалуулжа, ... hэмди. Нэмэлтэ ... лнэ, hайн байгаа.

Ажалаа хээд ... манда ядаха юумэн... нютагай зон эбтэй ... дэр зулгы зантай. М... га Ц. Багдаев—эн... хүн. Зоноо ударидах... гаар бэрхэ, колхозн... гаа тала харадаг ... шалтай.

В. АНГАР...
ахалагша хо...

...оо туhаламжа саг ... айдаг.

...рнэ бүлгэмдэ нэгэдэhэн ... бүрин эрхэтэй, эзэн т... д. Урдын бригадын гүр... хилжо, зоргоороо аашала... линхой. Түсэбөө оohэдэ... ажалшадайнгаа тоо бидэ... орхойлдогби. Манай ко... эй дунда зэргын колхозно... Тинхэдэ зонхилхо аппар... ном, зоотехник, механи... гые даагша болоод. Т... түсэблэгдэнэ. Мү... рим манда таарамжатай ... нидэнхэйбди. Мүнөө сагт... аад, холо харайхагүйбди. ... гаа hаамнай, дээрэ байха... лла хуймаагүй ажалаа ...

...онмаар хоёр жолдэ хүдэ... нда орходоо балай бидэ ... Ажаллаагүй hаа аман ... а юм. Мүнөө манда 90 г... зон хүдэлнэ. Пенсио... лдоггүйбди. Эдэ зоной... тэжээхын, хогшолыень ... тула ажалаа алдахагүй ... жолдэ гектарай 18,9 ...

...ОЛГОhОО...

...ргуулха, сонаж 112 ... онно хуряабал, хүл ... а аргатай байнабди ... 3000 центнер hу хү... о ороohо таряа тушаа...

...й халуун үе ороод бай... рэнэ. 400 тугал аб... найданаб. Тарилг... айгаар үнгэргэжэ б... ршэд Удаев Баа... нима. Мункожаргалов ... в Дашинима, hаали... ния, Балдураева Зоя, Ц... на, Хасанова Вера, ме... ликобаатар ба Чимитд... вууд, Василий ба Бо... рий Янатовский гэгшэд... ангүй яахабибди.

...hан түсэбнай бэлэр б... юм. Бултанаймнай оро... лгаhаа сэхэ дулдыда...

... БАЛЬЖИНИМАЕВ,
...ператив түрүүлэгшэ.

...отагай хүн байhан. Тэр... шэhэн түүхын дэо... 0 жэлэй ой гүйсэбэ... хёолые шудалжа, ехэ... рхообди. Хуушан мо... лэ сэшэг үзэжэ эхилэн... Эрдэм бэлиг түгэл... рхы hайхан сэдьхэл... э элүүр, ажалдаа шу... зонние нютагтаа хүм... лжэ байха гээшэ маа... шанарай, хүдөөгэй сэ... й нангин зориго мүн...

М. ДАГБАЕВА,
Сагаан-Уулын дунд... hургуулийн түрэлхэ... хэлэнэй багша.

ДАЙНАЙ эхилhэн түрүүлhын үдэрhөө хойшо Чимитдоржо Очировай ажабайдалда эрид хубилалта болобо. Урандаа үнгэргэгдэг... найр нааданай, хүхилдөөд, харайлдаанай орондо зон гүнзэгы гашуудалда эзэлэгдээ, сэрэгэй үеын хатуу шанга хуулли табигдаа hэн.

Москвahаа хэды болоод лэ hүүлшын мэдээсэлнүүд дамжуулагдажа, ямар хото городуудые фашис самолёдууд бомбодоноб, хархис дайсад ямарыень эзэлжэ абабаб гээд хэлэгдэхэдэнь, хүн бүхэнэй досоо ямар гашуудал түрэдэг, шэхэндэ ямар гомдолтойгоор дуулдадаг байгаа гээшэб?!

...Дүшэн хоёр оной эхээн Чимитдоржын үнинэй хүлеэдэг дуудалга—саарhан, военкомадhаа ерэжэ, сэрэгэй албанда мордохо болоhон залуу хүбүүн даашынгаа сдуу мориндые тушаагаад, тэрэ дороо Мухар-Хүнды (Могойто) хүргүүлээ hэн. Гэр байрahаа, түрэhэн гуламтahаа үнэн гаража, хайшаашье ошохёё, яажашье ябахаяа мэдэхэгүй, «бүруугай бэлшээриhээ» хэло гараагүй байhандаа, нэгэ бага татагасажа зэбүүрхэбэшье, элдэб эсыг бодолдо абтаадхиба. «Юрэдөө, түрэ нааданда ошоно бэшэб. Эхэ ороноо, түрэл нютагаа, эжэ, эсэгэеэ, аха дүүнэрээ хамгаалхаяа үлгата албанда ябабаб. Өөрымин хуби заяан мэдэнэ бээ,—гээд бээе hамааруулхые оролдобошье,—Болохо юумэниинь болоно

hуудта би хабаадалсаhан байнаб. Манай дивизиин сэрэгшэд Белгород—Курск шадар фашис Германиин сэрэгэй добтолхо хүсэнүүдыень нилээд hуларуулжа, тогтоohон габьяатай. 1943 оной шанга тулалдаануудай үедэ манай дивизиин дүүргэhэн үүргэ айхабтар ехэ юм.

Полтавска область hэн ха. Оношня hэн гү, тиимэрхүү нэрэтэй нэгэ хото шадар айхабтар нэтэрүү шанга тулалдаан соо минин хажуудта ааб даа. Үхэл шамhаа холодохогүй ха юм. Буянтай hаа, амиды мэндэ бусана бэзэб, —гээд эридээр шиндээд абана.

Чимитдоржо Очиров баруун фронтдо ябаhан тухайгаа мүнөө нигэжэ хоорэдэг:

— Гвардейскэ 80-дахи дивизиин артиллерийскэ 171-дэхи полкын 76 миллиметрэй пушкын нэгэ батарейи мэдэлдэ оролсоод, Воронеж, Харьков болон бусад хото городуудые хамгаалха байлдаадүтэхэнэ бомбо тэнэржэ, үбсүү, гэдэhэн багаараа ехээр шархатабаб. Полкынгоо медсанбадта түрүүн аргалуулаад, удаань Тамбов хотын госпитальдо хэбтэжэ байhанаа, тэндэhээ Душанбе, Сталинобад хотонуудай госпитальнуудта аргалуулжа эдэгээд, дахинаа фронт ошоходоо, Польшын газар дээрэ дайлалдажа байhан танкова 10-дахи бригадын артдивизиин мэдэлдэ орожо, дайшалхы замаа үргэлжэлүүлээб.

Дайнай ветеранай хөөрөөн соohоо ойлгоходо, залуу сэрэгшэ хүбүүн хэдэн олон байлдааануудта эрэлхэг зоригтойгоор хабаадалсажа, хүршэ Польшын газар үhые сүлөөлэлсэhэн байна. Удаань тэрэнэй дивизиин сэрэгшэд дайсанай шэбээлhэн өөрынь дэбисхэр дээрэ дайгаа үргэлжэлүүлжэ, шангахан тулалдаануудта хабаадалсаба. Чимитдоржо бэшэ нүхэдтээ хамта Германиин Бреслау болон Нигэжэ тэрэ дайсанаа даралсажа, даагаяа hүүлдэлсээд, түрэhэн тоohто Сагаан-Уула нютагаа 1946 ондо амиды мэндэ бусажа ерэhэн намтартай. 72 наhатай, дайнай хөёрдохи шатын инвалид, нютагайнгаа аха захатанай нэгэн болоhон Чимитдоржо аха Илалтын дүүрэhээр 49-дэхи жэлэй ойн баярые амгалан тэнюунээр гэртээ уттаба.

— Эсэгэ ороноо хамгаалхаяа манай Сагаан-Уулаhаа 150 хүн ошоhон байна. Тэдэнэй 70 хүбүүдынь дайнhаа бусаха аза талаангүй байшоо. Эхэ ороноойнгоо, манай арад зоной ерээдүй hайн hайхан ажаhуухын түлөө ами бөсэ хайрлангүй дайнай газарта алдалан унаа ха юм. Эдэмнай хэд гээшэб гэбэл, бултыень тоолоошьегүй hаа, хоёр-гурбан хүнэй нэрэнүүдыень дурсангүй гарахын аргагүйл. Базар Ринчино Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэhэн. Суута снайпер (мэргэн буудагша) Тогоон Санжиев гүрэн түрын дээдын шагнал—Ленинэй орденоор шагнагданхай. Дамбын дүрбэн хүбүүд, капитан нэрэ зэргэтэй Жамсаран Юндунов болон бусад нүхэдни олон тоото орден, медальнуудта хүртэhэн габьятай,—гэжэ дайнай ветеран үетэн нүхэдөө хургаяа даран тооложо hуугаа бэлэй.

Мүнөө Сагаан-Уулада Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветеранууд оройдоол табяад зон үлэнхэй. Эдэнэрэй дундаhаа өөрөө Чимитдоржо Очиров, Батомунко Дабанов, Нима Хусаев, Михаил Батоев, Балдан Жамсоев гэгшэд дайнай нэгэдэхи бүлэгэй инвалидууд болоно.

Энэ зураглалайнгаа түгэсхэлдэ Сагаан-Уулын баатар хүдэр хүбүүдтэ, дайнай болон ажалай ветерануудта сэмүүн мүнөөнэй хүндэ сагые тэсэжэ гарахыень, ута наhа, удаан жаргал эдлэжэ hуухыень үнэн зүрхэнhөө хүсэхэ байнаб.

Ц. СУЛЬТИМОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

АМИ БЭЕЭ ХАЙРЛААГҮЙ

СОЁЛОО—САГАЙ ЭРИЛТЭЭР

Манай нютагайхид ажалдаашье эдэбхитэй, амархадаашье шадамар бэрхэ зон байха. Энээнинье ажахымнай хүтэлбэрилэгшэд hайн ойлгоhохой. Илангаяа түрүүлэгшэ Цыденеши Багдаев соёлой болон тамир солбоной ажал хэрэгые ехээр дэмжэдэг юм. Тэрэнэй эндээ хүдэлхээ ерэхэдэнь, колхозоймнай соёлой байшан дулаасуулагдахяа бэлиихой байhан аад, удангүй дулаа оруулагдажа заhабарилагдаад, наадан зугаа эмхидхэгдэжэ эхилээ hэн. Ингэжэ манай хүбүүд, басагад округ, районууд дотор үнгэргэгдэhэн уран hайханай харалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, шан бэлэгүүдтэ хүртэдэг болоо.

Сагай бэрхэтэй, мүнгэ зоориин хомордожо хэды байгаашье hаань, энэ эдэбхиеэ алдахагүй гэжэ оролдонобди. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд юумэ хайрлангүй униа машина үгэнэ, хубсаhа хунараар хангана.

Урдын түүхэ домогуудые, ёhо-заншалнуудые hэргээхэ хүдэлөөн мандашье дэлгэрэнхэй. Сагаалган, обоо тахилган гэхэ мэтэ найр нааданнуудые үнгэргэлгэ соёлшодой нангин хэрэг болонхой. Урдань мартагданги байhан түүхынгээ хуудаhануудые нэнээр иража эхилэнхэйби. Жэшээнь, Сагаан hарын hайндэрые ехэ удхатайгаар үнгэргэдэг болообди.

Эндэмнай Ага найман эсэгын тулөөлэгшэд булта ажаhуудаг. Бурхан тахилаа шэмэглээд, адис аршаанаа таблад, залуу хүбүүд, басагаднай омогуудайнгаа аха захатанние хүхэ торгон хадагуудаар, сагаан эдсэн табагуудаар хүндэлэн үгтадаг. Харюдань үреэл амаршалганууд зэдэлнэ, бэлэг сэлэгүүдээр золголдоно. Тиигээд бүгэдын наадан зугаа нэержэ, эндэ сугларагшадые баясуулдаг байна. Нёдондо зун сагаан-уулынхид Шэтэ ошожо, Гэсэрэй тугые Шэтэ хотын түб талмайда угталсажа, зонние ехээр hонирхуулаа hэн.

12 хүнhөө, ехэнхинь залуу үетэнhөө бүридэhэн фольклорно ансамбльтайбди.

Ажахымнай 4 кооперативуудай хоорондо, hуурнай үйлсэнүүдэй дунда аринг сэбэрэй ба уран hайханай харалга-мурысөөнүүд эмхидхэгдэдэг. Саг сагтаа нютагайнгаа суута зоной дурасхаалда зорюулhан хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэдэг. Эрэлхэг снайпер Тогоон Санжиевай, Советскэ Союзай Герой Базар Ринчинодо зорюулhан мурысөөнүүд заншалта болонхой.

Манда хонгёо хоолойтой дуушад, хүнгэн солбон пенсионернууд Бальжит Баторова, Цыргема Шагдарова, Нагма Жаргалова, Цыренданн Ринчиндоржиевтанай гэр бүлынхид оролсоно. Хонишон Цыпылма Ангархаева, шофер Шэрэзана Рыгдылов, ан үсхэбэрилдэг Вячеслав Балданов гэгшэд дуугаар түрүү зэргэдэ район, округ соогоо гаранхай.

Д. БАТОБОЛОТОВ,
соёлой байшангай директор.

ҮНЭТЭ ҮНЭГЭД ҮСХЭБЭРИЛЭГДЭНЭ

Энэ нютагта хара халтар үнэгэнэй фермэ байгуулагдаhаар долоодохи жэлээ болобо. Эгээл түрүүлэн Шэтын областнин Тунгокоченой районhоо, удаань Буряад ороноо эмэ үнэгэдые асараад, үсхэбэрилжэ эхилhэн намтартай. Байра байдал яагаад түхеэрхэ, эдеэ хоолыень хайшан гэзд буйлуулха шадабари мэргэжэлтэй хүнүүд тэрэ үедэ эндэ үгы байгаа. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд энэ hанаhан бодолоо хэрэг дээрэнь бэслүүлхэ талаар балай гэдэргээ татагасаншгүйгөөв, арьяатан амитадые харуулhаха, ажаллаха дуратай хүнүүдые Бооржэ, Шинлхэ хотонуудта эльгээжэ hуугаба.

Мүнөө эндэ эмэ 60 үнэгэдhөө жэлдээ 130—140 түл абтадаг байна. Тэрэнэйгээ зуу гаран толгойень үүсэлжэ, арhа шүрбэhыень үбшэжэ абаад, нютагайнгаа зондо хямдахан сэнгээр гэхэ гү, али нэгэ үнэгэнэй арhа 50—60 мянган түхэригөөр худалдадаг заншалтай юм. Хара халтар үнэгэнэй арhан захатай гү, али малгайтай бэреэд, басагадай ябаа hаань, эдэмнай Сагаан-Уулын фермын продукци гэжэ ойлгохоор байха.

Энэ фермэдэ Валерий Ломоносов, Зинаида Нимаева, Булат Батомункуев гэгшэд ажалладаг юм. Бишыхан коллективые Даша Балданов хүтэлбэрилнэ.

С. ГОРОВ.

Сагаан-Уулам солоо дуудa

Вальс Үгэнь, хүгжэмыень Дагда Ринчиновэй

1. Ал-дар-тай а-ра-даар А-га-даа
хүн-дэ-тэй, Ам-жал-та, даб-шал-та
Ажа-лай түү-хэ-тэй, Са-гаан-
Уу-ла, Са-гаан-Уу-
лам со-лоо дуу-да, со-
лоо дуу-да. -4-лоо дуу-
-да!

Алдартай арадаар
Агадаа хүндэтэй.
Амжалта, дабшалта—
Ажалай түүхэтэй.
Дабталга:
Сагаан Уула,
Сагаан Уулам
Солоо дууда, солоо дууда.
Байдалаар найдамтай
Баянхан тулгатай.
Байлдаанда гайхамшаг
Баатарлиг уладтай.
Дабталга.
Эрьин гурбан наадаар
Эрхим дээгүүр суутай.
Сэдьхэл шэмэг дангина
Сэоэрхэн хүүхэдтэй.
Дабталга.
Табан хушуу малай
Дэлгэрхэн хэшэгтэй
Тарыан—алтан далай—
Долгилгоо дайдатай.
Дабталга.
Дабталга.
Эрьин гурбан наадаар
Эрхим дээгүүр суутай.
Сэдьхэл шэмэг дангина
Сэоэрхэн хүүхэдтэй.
Дабталга.

АРАДАЙ МУЗЕЙН АША НҮЛӨӨ

...Уула hууринда хуу... музей тогтоогдоhоор ...жэл болоожо байна. ...до «арадай» гэhэн ...хүртэhэн юм. Соёлой ...мтые үнинэй багша, ... федерацийн соёлой ... хүдэлмэрилэгшэ ...нима Лхамажапов ...вад, аргагүй hоohи ...дые суглуулжа, ...даа баярлуулжа, ...аа харуулжа байдаг

...дабхар байшан соо ...түхээрэгдэнхэй юм. ... 6 заhаа бүридэдэг. ...буряад зоной эд хог... ...мень, эрхилдэг ажа... ...харуулhан мүнөө хо... ...ошоhон экспонадууд ...гые гэршэлhэн ма... ...уud байнал эндэ бии. ...ни-Уула гүнзэгы, баяр... ...гай нютаг болоно. Эн... ...Агын буряадуудай ту... ...тайшаа Түгэлдэр ... Советскэ Союзай Ге... ...ой Ринчино, суута ... Тогоон Санжиев үн... ...hан.

...ни ажал эрхилжэ шал... ... Социалис Ажалай ...уud Дамшаа Юндуно... ... Михаил Болотов гэг... ...hал эндэхи хүнүүд

...ийн нэгэ ехэ танхи... колхозойнгоо түүхэдэ зорюулагданхай. 30-аад ондо модон анзаhа сараар жүдхүүлжэ, газараа хахалжа эхилhэн hаа, мүнөө 100 гаран трактор хэрэглэжэ, атар баян таладаа алтан шаргал таряа үргуулдаг болоhоень гэршэлhэн зүйнүүдые ехэл хадуумаар. Нютагай түрүүшын колхозниууд, ажалай бэрхэшүүл, хүтэлбэрилэгшэдэй дүрэ зурагууд жэрытэр үгтэнхэй.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ энэ нютагай хүбүүд эрэлхэгээр дайлалдаhан юм. Дээрэ дурсагдагша Б. Ринчино, Т. Санжиевай хажуугаар дайшалхы 4 ордентой Жамсаран Юндуновай, Жаб Абидуевай болон бусад олоной габьяа харуулhан зурагууд, хубсаhанууд, абяжа ябаhан юумэнүүдынь олоор табяатай байдаг.

Мүн тэрэшэлэн граждан дайнэй гал дүлэтэ жэлнүүдэй түүхэ эндэ харуулагдаhай. Жэшээнь, эндэхи буряад малшадай дэмжэлгээр Амарай бригада дайшалхы замаа үргэлжэлүүлжэ, аталман Семеновые намнажа, Даурай тала дайдые сүлөөлэлсэhэн баримтанууд бии.

Арадай уралан бүтээhэн эд хэрэгсэлнүүд, зурагууд, алташа, мүнгэшэ нарни дархашуулай хэhэн гоё-гоо шэмэглэлнүүд, буряадай хубсаhа хунарнууд, ханза хайрсагууд гэхэ мэтын бараанууд хүнүүдэй нюдэ шэмэглэнэ.

hургуули hударай, соёл болбосоролой таhагууд түхеэрэгдэнхэй.

Сагаан-Уула нютагай түүхэ домогуудтай гүнзэгыгоо танилсаха арга нүхэсэл эндэ зохёогоотой гэхэдэ алдуугүй. Музейе даагша Бальжинима Лхамажапов энэ ехэ ажалые тон наринаар, шадамараар эрхилжэ шадана. Эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр элдэб олон экспонадуудые оложо табина, хото городуудай музейнүүдээр холбоо барисаа батална, hонирхолтой материалнуудаар энэ гуламтаяа шэмэглэнэ. Нүхэр Лхамажапов түүхэ шэнжэлхэ дуршэл ехэтэй, элдэб хомор болоhон ном судар үншадаг, тэрэнээ зүбөөр тайлбарилдаг. гадна газстэ болон журналнуудта өөрынгөө hанамжа бодолнуудаа дамжуулжа бандаг хүн юм.

Музей соо наhажаал зонтой, ажалай түрүүшүүлтэй, залуу үетэнтэй уулзалганууд үнгэргэгдэнэ, холо ойрын айлшадые хүлеэн абана.

Ж. ДОРЖИЕВ,
Россий соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, түүхын эрдэмэй кандидат.

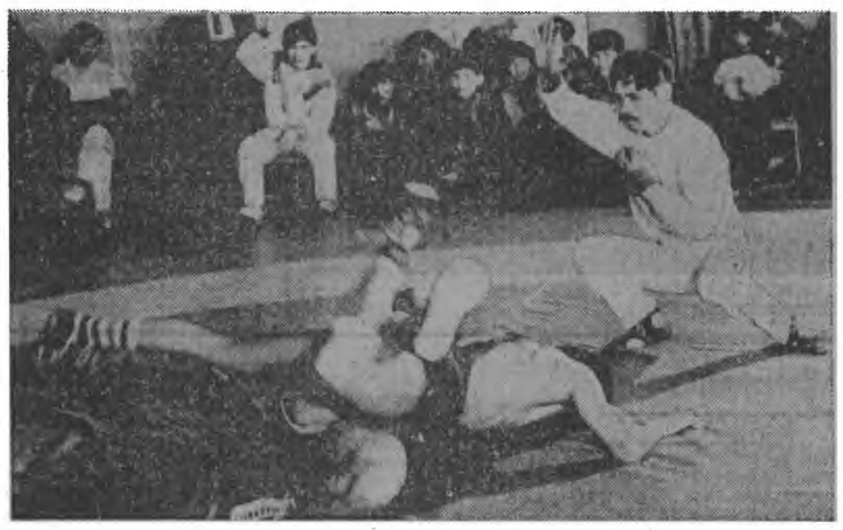

НЮТАГАЙ ТҮҮХЫН БАРИМТАНУУД

◆ Хубисхалай урда тээ Сагаан-Уулада 281 үрхэтэй айл ажаhуудаг байгаа. Тэдэнэр hэеы 269, зуhалангай 140 модон, 10 бревно гэртэй, 20 тэргэ амбаартай байhан юм. 1922 оной эхиндэ энэ нютагта 2240 адуун, 353 үхэр, 3666 хонин, 1018 ямаан, 212 тэмээн тоологдодог hэн.

Энэл жэлдэ Сагаан-Уулаhаа бүхыдөө 6 хүн hургуулида hурадаг бэлэй. 1922 ондо Ара-Бэрхэдэ Тобын Түгэлдэрэй буусада hургуули нэгдэжэ, нютагай үсөөн үхибүүд hуража захалба.

◆ 1924 ондо Сагаан-Уулада сомоной советэй түрүүшын hунгалта болоо.

◆ Эндэ хамтаралгын ажал 1927 оной декабрьhаа эхилhэн байна. Ингэжэ 1928-29 онуудай туршада Сагаан-Уулада түрүүшын нэгдэлнүүд-хониной бүлгэм, ТОЗууд бии боложо эхилээ. Нэн түрүүн Хара-Шэбэрэй адагта 10—15 айлhаа бүридэhэн «Улаан-Туяа», «Мүнхэ ажал» гэhэн нэгдэлнүүд байгуулагдаба.

◆ 1940 ондо энэ нютагта хөёр колхоз байhан аад, жараад ондо томо ганса «Путь Ильича» колхоз болгогдоhон,

АЖАЛЛАХА, АМАРХАДАНЬ ТУhАТАЙ

Сагаан-уулынхид спортдо ехэ шуналтай, дуратай юм. Бүхэ барилдаан, hур харбаан, мори урилдаан, шатар наадаан гэхэ мэтэ элдэб янзын мүрысөөн-норёонууд ходо боложол байдаг гээшэ.

«Нютагай хабар» гэhэн бүгэдын гүйлдэхэ мүрысөөнhөө тамиршадай шандааhаяа шангадхаха хаha ородог. Цэдэнеши Багдаевай хамтарая толгойлдог болоhоnhоонь хойно манай эндэ ажал хэрэгнай эли бодо эдэбхижэ. Энэ хэрэгтэ мүнгэ ашаг хүртэсөөрнь гаршалагдадаг болоо. Харин бензин худалдажа абахаяа байhан мүнгээ спортын хэрэгтэ дамжуулан үгэхэ ушар нэгэтэ бэшэ дайралдаhан ааб даа. Эндэ hаяа манай нютагай бэлигтэй барилдаашан Буряадай багшанарай институтай оюутан Баатар Нимаевай Россий суглуулагдамал командын бүридэлдэнь орожо. Амарын Холбоото Штадуудай хото городуудай мүрысөөндэ хабаадаха эрхэтэй болоходонь, 1 миллион түхэриг дэмжэлгэ болгон үгтоо hэн. Советскэ Союзай Герой Базар Ринчиногой дурасхаалда зорюулагдаhан заншалта мүрысөөнэй февраль hарада эндэ үнгэргэгдэхэдэ, бүхыдоо 5 миллион түхэриг гаргашалагдаа бэлэй. Манай нютагай командын бүхэшүүл энэ мүрысөөндэ түрүү hуурь эзэлжэ, аныемнай харюулаад, нютагайхидаа ехэтэ омогорхуулаа. Энэ мүрысөөндэ hүүлэй 3 жэлэй турша соо ото ималта туйланабди. Абарга бүхэшүүл 350 мянган түхэриг эрхимтэй мүнгэн шагнаада хүртэhэн байна. Дэлхэйн мүрысөөнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг hур харбагшад М-Б. Дашацыреновэй, Наталья, Ольга Болотовуудай туйлалтануудаар ходо омогорхожо ябадагбди. hүүлэй үедэ барилдаагаар 3 хүбүүднай спортын мастернууд, 10 хүбүүднай мастерта кандидадууд болоо. Эдэнэр орон дотоhоо үнгэргэдэдэг мүрысөөнүүдтэ ходо хабаадалсаha.

Хүнгэн атлетикээр hорёо багша Цыбегмитов Будажаб ударидадаг юм. Зунай найр нааданнуудта манайхин шагналтайл бусажа ерэдэг.

Мориной урилдаан тушаа тусгаар тогтожо хэлэлтэйл ха. Энэ хэрэгтэ бүхыгөөрөө бололсодог ажахымнай түрүүлэгшэ Ц. Б. Багдаев угаа ехэ үүргэ дүүргэнэ.

Манда ерэхынгээ урда тээ Сагаан-Шулуутайн колхозой түрүүлэгшэ байхадаа, тэндэ мори урилдаанай спортын эхи татаа hэн. Тэндээ гүйгөөшэнүүдэй тусхай фермэ түхеэрхэдээ, үүлтэртэ мориые худалдажа асараад, адуун hүрэгөө үсхэбэрилжэ эхилээ бэлэй. Зүүн Сибириин харьяата нютагуудhаа гүйгөөшэнүүдээ асаржа, намар бүри ехэ найр наадан үнгэргэгдэдэг болоо hэн.

Мүнөө нютагаа бусаhаар, эндээ урилдаанда хабаадаха гүйгөөшэ мориые бэлдэхэ комплекс түхеэрhэн байна. Гүйгөөшэнүүдые Жамбал Базаров, Бадмадоржо Ломбоев гэгшэд, эрдэмэй эрилтэнүүдтэ тааруулан, hорилгодо бэлдэнэ. Сагаан-Уулын моридой хундын hуурининуудые жэл бүри зэлдэг болоhонинь hайшаалтай. Буряад Республикын 70 жэлэй ойн баярай hайндэртэ 4 морин абаашагдаад, дүрбүүлээ түрүүлжэ гараа бэлэй.

Кабардино-Балкарhаа, Новосибирскhээ, Ростовhоо асарhан гүүнүүдынь мүнөө түллэжэ, адуун hүрэгөө олошоруулха хэрэгтэнь hайн нүлөө үзүүлбэ. Манай нэгэдэл даб дээрэ мянгаад толгой адуутай болоод байна. Эндэhээ hайн үүлтэрэй гүйгөөшэ мориые худалдажа абаха дуратайшуул яhала олон болонхой.

Бэеын талаар бүхэжүүлхэ хэлбэритэй спортын мүрысөөнүүд нютаг зоной ажал хүдэлмэридэ айхабтар туhатай, амарха, зугаалха арга нүхэсэл олгуулха байна ха юм.

В. СОДБОЕВ,
барилдаанай трепер.

Эдэ хуудаhануудые манай тусхай корреспондент Цыренсодонок ГОНГОРОВ бэлдэбэ.

Захааминай аймагай Мэлын дунда һургуулиин байгуулагдаһаар 70 жэлэй ойдо

ӨӨРЫН ОРЬЁЛ ӨӨДЭ

Түбэй номой сангуудһаа, хэблэлэй газарнуудһаа, соёлой гуламтануудһаа хоёр байгаад, багшалхаһаа тадуур һуралсал-хүмүүжүүлгэдэ үүргэ нүлөөтэй ажал ябуулха гэшэ онсо ульһа эрмэлзэлэй гэршэ мүн. Мэлын дунда һургуулиин буряад хэлэ ба литературын багша Б. Б. Гомбоевтой һаянай танил бэшэ, харин дээдэ һургуулида суг хамта һуража, лекцинүудые бэшэдэг, шалгалтануудые тушаадаг һэмди.

Баирай мүнөөнэй бэлиг тиихэдэ мэдэгдээгүй, «задарха» сагаа хүлеэжэ, хаана холо сээжынь гүн соо далда нюогаатай һэн бээ. Гэбэшье, магад, хэлэ бэшэгээр ямар нэгэн темэ шудалхадаа, бидэнэрһээ—жиирэй нүхэдһоо илгаатайгаар, зохёохы ёноор ойлгодог, тобшололнуудые ондоогоор хэдэг байһан аалам? Эрдэмтэн, шэнжэлэгшэ хүнэй ухаан гэшэ юумые тэрэ зангаарнь бэшэ, харин хүгжэлтынь хэмээр сэгнэдэг, сасуулдаг, эмшэлдэг ха юм.

Нэгэтэ нимэрхүүгээр амаган гэһэйм Баир Будаевич намаяа шоо үзэһэндэл хилагад гээд, сэбэр захааминайхиараа (ондоогоор хэлэнинь эрьелдэдэггүй), үшөө хэнэйшье дуурян дабтахаар бэшээр, өөрын аялгатайгаар утаар татан үгэлшэбэ:

— Үгээ юугээ хэлэхэ юмчи, юунии хүниһээ ондоо байчаха һэмбиб даа. Бүл юумэ зохёогтыл даа, юрдоо.

Баир нүхэрэймнай һаахарха, һайрхаха дурагүйшье һаань, баримтанууд онсохон ажал хэжэ байһыень гэошэлнэ. «Буряад үнэн» газетэдэ саг үргэлжэ «Багшын булан» гэһэн нинтэ гаршаг доро материалнуудаараа, мүн нинтын-политическэ, экологическа асуудалнуудаар өөрын һанамжа, бодомжо элирхэйлһэн статьянуудаараа, илангаяа буряад хэлээр нааданууудаараа, кроссворднуудаараа Б. Б. Гомбоев Буряад оронойнгоо булан бүхэндэ мэдээжэ болонхой.

Эрдэмэй хүдэлмэридэ тусгаар бээ зорюулһан нүүнүүдһээ үлүүсэ үрэ бүтээсэ туйлахын тула ямаа нэгэн арга нюуса хэрэгтэй ха гэжэ бодоод, Баир Будаевичһаа энээн тухай асуугаа һэм. Тээд нөөхил харюугаа абаа һэн бээзб.

— Юунэй, ямар нюуса байчаха һэм даа. Һүниидөө хаа-яа ото һуухаш, үгэйш һаа, хэдэн үдэрөөр зүрхэсэжэ ядаад хаяжархигшаб. Досоош таагүйхэн болчохо юм. Яахабши, ядаад лэ тармуур бариһан бухалчан шэнги нөөхил сомоогоо сомсойлгожо захалхалчи даа.

Мүнөө багша, гэгээрүүлэгшэ, олон номуудай автор Б. Б. Гомбоев зохёохы ажал ябуулгынгаа эгээл түлэг дунда гээшэ. 1950 ондо Бүргэ нютагта түрэһэн, эндээ эхин һургуули, удаань Цахирта дунда һургуули түгэсхэһэн намтартай. Бүргын һургуули тээшэ бишыхан Баирай гаргаһан парнихан зүргэ һалаатан үргэдэжэ, Буряадай зүрхэн — ниислэл хотын багшанарай дээдэ һургуулитай, «Буряад үнэн» газетэтэй, номой хэблэлтэй холбоотой болохо заатай байгаал.

Түрэл хэлэнэйнгээ гүн баялигые, һан нөөсые һаин мэдэхэ, түрэлхиин ульһатай тула «Таабариин эзэн—Тад харагшан» гэһээр лэ буряад кроссворднуудые зохёон найруулжа, уншагшадай угаа һонирхомо шэнэ зүйл бии болгоһон байна. Мүнөө олон янзын темэнүүдээр бүхэли ном болохоор кроссворднуудые бүридүүлэнхэй.

«Буряад хэлээр 100 нааданууд» гэһэн эхин классуудай болон түрэлхи хэлэ, литературын багшанарай хэрэглэхэ ном гартаа барягүй, хуудаһануудыень һэхээгүй һургашад үгы ёһотон. 1989 ондо энэ номынь хэблэгдэн гаргагдаа һэн. Номой оронто үгэһөө хэнэг дурдал: «Хэлэнэй материал дээрэ үндэһэлжэ зохёогдоһон нааданууд хадаа үхибүүдэй ажаябуулгын шухала зүйл болоно».

К. Д. Ушинский нимэ нааданууд хүүгэдэй зохёохы ульһа хүгжөөлгэдэ угаа ехэ удхатай гэжэ онсо заадаг, Н. К. Крупская үхибүүдэй нааданууудай үүргые үндэрөөр сэгнэдэг байһан гээшэ.

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай кафедрын доцент, филологиин эрдэмэй доктор Ц. Ц. Цыдыповтэй суг 1988 ондо «Буряад хэлэн» гэһэн 5-дахи классай учебник хэблүүлэн гаргаа һэн. Нигэжэ багшань шабингаа зохёохы үхамайлиг шадабарине сэгнэһэн, соавторнууд болохые дурадхаһан байгаа ха.

Удаадахи номынь —«Буряад хэлээр 5-дахи класста хэрэглэхэ дидактическа материалнууд» энэл жэлдээ Буряадай номой хэблэлээр хэблэн гаргагдаа һэн. Бүлы материалынь 26 бүлэгһөө бүридэнэ. Һурагшадай бэлэдхэл шалгахаар янза бүриин даабаритай жэшээнүүд үгтэнхэй. Багшанар өөнэдынгөө үзэмжөөр учебник соохи упражненинүүдгэ нэмэлтэ болгожо, ямар нэгэн темэ бэхижүүлхэдээ гү, али даабтахадаа, мүн шалгалтын али нэгэн зорилготойгоор тараажа дүүргүүлхэ болоно.

«Методическа заабаринууд». Буряад хэлэн. 5-дахи класс. Багшанарай хэрэглэхэ ном. Нэгэдэхи хэблэл. 1989 он. Номой оролто үгэһөө: «Тус пособи 5-дахи классай һуралсалай комплексын таһаршагүй нэгэ хубинь болоно. Һуралсалай комплекс болбол учебниг-нээ, дидактическа материалнуудһаа, техническэ болон харуулан ойлгуулын зүйлнүүдһээ, хэшээлнүүдэн жэшээтэ түсэбүүдһээ, янза бүриин словарьнуудһаа, багшанарта туһалха номуудһаа бүридэнэ.

Энэ ном 5-дахи класста үзэхэ буряад хэлэнэй учебнигээр хүдэлхэдэ, зарим тэдэ методическа туһаламжа хүргэлгэ болоно. Тиимэнээ һуралсалай комплексын зүйлнүүдэй нэгэн — буряад хэлэнэй учебнигые хэрэглэхэ арга бэломжонуудые заруулха гэжэ оролдогдобо».

«Хэн? Юун?»—бэлэн болгодоһон гар бэшэмэл. Буряад хэлээр, литератураар ямар нэгэн темэ гү, али томо зохёол үзэжэ дүүргээд байхадаа, түбэй телевиденеэр дамжуулагдадаг «Шэдитэ тала» («Поле чудес») гэһэн нэрэтэй наада үнгэргэжэ болоно.

Үшөө нэгэ методическа сборник бэлдэгдээд, хэблэлдэ тушаагдаһан аад, мүнөө бологор үгы, 2 жэл болохонь.

Нигээд ерэхэдээ, Б. Б. Гомбоев — 4 номой автор, бэлэн болгодоһон 3 гар бэшэмэлтэй, хэблүүлхэ арга хургыень бэдэрһээр.

Эдэшэнги, болбосоронги түгэс хүдэлмэринүүдтэй, тиихэ зуураа буряад хэлээр нааданууды, кроссворднуудые эгээл түрүүлэн зохёоһон орн ганса автор мүн гээд дахин тэмдэглэхэ дурэн хүрэнэ.

Мэлын һургуулида хорёод жэлэй туршада буряад хэлэ, литература зааха зуураа «Орьёл өөдэ» гэһэн литературпа нэгэдэл байгуулаа юм. «Буряад үнэнэй» хуудаһануудта тус һургуулиин һурагшадай «Хонхо» оло дахин «жэнгирһэн» байха. Б. Б. Гомбоевой һурагшадай дундаһаа мүнөө [illegible] хай корреспондентээр ажаладаг Надежда Гармаевае нэрлэмээр.

Баир Будаевич Россин Федерацинин арадай гэгээрэлэй отличник, «багша-методист» гэһэн нэрэ зэргэтэй.

— Зай, Баир Будаевич, урдаа дэлгээхэ барюубшатай дэбтэр-номуудтайш, Мэлэдэ юу хэжэ тогтошоо хүмши? Һугадаа портфель хабшуулаад лэ, ниислэл хотын үйлсөөр бардам янзатайгаар алхалха сагшни ерээгүй юм гү? — гэжэ танил нэгэнэй шоглон һагад дуугархада, Баир тэнюухэнээр аад, түримэл харюу үгөөдихэл даа:

— Нихэдээ юу хэлэнэбши, хуба-а-а... Хуу тэсхылдээд, хуу портфель баряад гүйлдөө һаамнай, хэмнай ажалаа хэхэ юм? Тингээдш энэ город гээшэдэш саанаһаа дурагүйб, халуудахаш, хашхархаш. Мэлэдээл милайжа ябабалым хүрөө.

Нимэл юрын зантай, дээгүүр-доогуургүй юм манай нүхэр. Далияа хэзээдэшье хумигүйгөөр, ходо дэбижэ, нинидэлгэдэ туршажа, нинидэлгэдэл жаргалаа үзэхэ гээшэ энэл бэшэ гү? «Жэжэ бужа жэгүүртэн бэшэ, Бүргын бүргэд гээшэл хаш», — гээд, нүгөө хани нүхэрынь үгэлнэ һэн.

Теэд эндэ энсэдэтэй юумэн үгы. Бүргэдүүд лэ илангаяа хёрхо, тэсэмтэйнүүд, байдалай эзэн мэтээр элидэг гээшэл.

Мэлын һургуулиин байгуулагдаһаар 70 жэлэй ой гүйсэхэнь гэжэ дуулаад, энэ һургуулиие Буряад орон соогуураа өөрсэ янзаар суурхуулһан багша тухайнь бэшэхэ гэһэмни энэл даа. Дээдын үршөөл хайраар үгтэһэн бэлиг шадабарла бүри нарижуулан хүгжөөжэ, өөрын орьёл өөдэ тэгүүлжэ, эдүүр мэндэ, эгүүридэ жаргал эдлэн ябыш даа, Баирнай, Баир Будаевич, гээд, суг һураһан нүхэдэйш зүгһөө талархан хүсэе.

Г. ДАШЕЕВА.

УРИН МАГТААЛ, БАГЛАА СЭСЭГҮҮД, БЭЛЭГ СЭЛЭГҮҮД...

Залуу композитор Баир Батодоржиевай дуунууд эл-дэбхэмжээнэй тайзангууд дээрэ гүйсэдхэгдэдэг, радио болон телевиденинин дамжуулгануудаар зэдэлдэг болоһониинь һаянай бэшэ. Тиимэһээ дуу зохёогшо эдээхэн арбаад жэлэй турша соо яһала дүршөө, ургаа, олон дуутай болоо, дуунай үгэнүүдые бэшэдэг нүхэдөөршье олон болоо.

Тэрээнһээ гадна энэ хүмнай зохёоһон дуунуудаа өөрөө дуулажархидагаараа бусад композиторнуудһаа илгаатай гээд тэмдэглэлтэй байна.

Буряад драмын театр соо һаяхан композитор Баир Батодоржиевай зохёохы ажалда зорюулагдаһан удэшэ үнгэргэгдэбэ. Театрай танхим соо зон багтажа ядатараа сугларааа. Хүл дээрээ зогсоһон хүнүүд олон байба. Эдэ бүгэдые хараажа байхада, Баир Батодоржиевай нийруулһан аялга дуунуудта дуратайшуулай олон байһанда үнэншэмөөр һэн. Зүгөөр композитор гээшэ үгэнүүдые бэшэгшэ гүйсэдхэгшэ хоёргүйгөөр хэншье бэшэ гэжэ мэдэнэбди. Баирай зохёохы ажалай удэшэ дуунуудыень дуулахаяа олон дуушад уригдаһан байгаа. Оперно театрай, «Байгал» ансамблиин нэрэтэй солотой дуушадтай зэргэ композиторай тоонто нютаг Хэжэнгэһээ ерэһэн «Үетэн» ансамблиин дуушад удэшэдэ хабаадаа.

Гэхэ зуура Б. Батодоржиевтай хамта дууладагаараа олондо мэдээжэ Хажидма Аюржанаевагай үүргые онсо тэмдэглэмээр байна. Һайхан хоолойтой энэ дуушан Баиртай хамта дуулахаһаа гадна олохон дуунуудыень гансааараа гүйсэдхэжэ, нэрьемэ альга ташалгаар оло дахин угтагдажа, адха-адха баглаа сэсэгүүдтэ хүртөө.

Үргэн олон харагшадайнгаа урда тоосожо байһан дууша композитор өөрөө хэдэн дуунуудаа гүйсэдхэжэ, эндэ сугларагшадта ёһотой бэлэг болгоо гээд һанагдана. Эхэ тухай, инаг нүхэр тухай дуулаһан дуунуудыньехэ гүнээгы удхатай үгэнүүдтэй, һайхан аялгатайшье байгаа гээд онсолон хэлэхэ дуран хүрэнэ. Хүбүүнэйнгээ дуулахыэ шагнажа, зал соо һууһан Дулма Цыбиковна эжыень, Владимир Найданович эсэгэнь уяран, бахархан һууһан лэ байха.

Залуу композиторые зохёохы ажалайнь удэшэ амаршалхаяа нютагһаань түсхай делегаци ерээ. Районой захиргаанай гулваагай орлогшо З. Д. Гармаева нютаг зоной, хүтэлбэринин зүгһөө Б. В. Батодоржиевые халуунаар амаршалжа, зохёохы хүдэлмэридэнь улам ехэ амжалта хүсэжэ, хашараг бэлэг баряа. Баирай анха хабаададаг байһан «Уряал» ансамбль, соёлой бусад эмхи зуураануудай түлөөлэгшэд, нүхэдынь мүн лэ амаршалһан, [illegible] сэһэн, бэлэгүүдые [illegible] байха юм.

Композитор, [illegible] Гомбоевич Чимитов дээрэ олон дуу [illegible] байна. Тиимэнээ [illegible] рой хооронд зохёо[illegible] лаар батадхагдаһан [illegible] нүхэсэл мүндэлэн [illegible] Поэт тайзан дээр[illegible] Б. Батодоржиев [illegible] рээнтэй хамта ажа[illegible] хайгаа һонирхолтой [illegible] тануудые дуулгаа.

Түгэсхэлдөө хэлэ[illegible] гэхэдэ, Буряад Ре[illegible] соёлой габьлата хү[illegible] лэгшэ Баир Батодо[illegible] зохёохы ажалай үзэ[illegible] хидхэлэй үндэр [illegible] унгэрөө. гэхэ шухала [illegible] роо сугларһан хүнүү[illegible] дэһэн үгэнүүд, бадр[illegible] лаа сэсэгүүд хэлэ[illegible] гэршэлнэ. Владимир [illegible] нов энэ удэшье [illegible] лөө.

Б. ТОКТОХО[illegible]

УДХАТАЙ УУЛЗАЛГА

Манай республикада урилгаар ерэһэн, Италида ажапуудаг Намхай Норбу римбүүшэ Буряадай хүүгэдэй «Хараасгай» журналай коллективтэй майн 16-да уулзалга үнгэргэбэ. Буддын шажанай ехэ эшдаагай айлшанние «Хараасгай» журналай хүдэлмэрилэгшэд сагаан эдээгээр, аюша хадагаар уттаба. Журналай ахамад редактор, Буряадай арадай уран зохёолшо Ц-Ж. А. Жимбиев республикын хүүгэдэй түрүүшын хэблэлэй ажал хэрэгүүдтэй, саашанхи түсэбүүдтэй таниилсуулаа. «Хараасгай» журнал буддын шажанай түүхэдэ, һургаалда ехэ анхарал хандуулдаг. Мүн тиихэдэ буддын шажанай буряад нютагта дэлгэрһээр 250 жэлэй ойдо зорюулагдаһан тусхай номер гаргаа һэн. Гурбан хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн «Этигэл», Цанид-хамба Агван Доржиев тухай болон бусад номууд редакциин коллективэй хабаадалгатайгаар бүтэһэн байна. Эдэ бүхы номууд, журналнууд айлшадта бэлэг болгон барюулагдаа.

Журнал эмхидхэн байгуулагшадай зүгһөө Буряад республикын эрдэм һуралсалай министр С. Д. Намсараев Намхай Норбу римбүүшэдэ амаршалгын үгэтэйгөөр хандажа, хадаг барюулба.

Буряадай гүрэнэй «Байгал» ансамблиин артистнар тарнинуудые һайханаар гүйсэдхэжэ, сугларагшадые баярлуулаа. Удаань сугларагшад үндэр түрэлтэ XIV Далай ламын манай республикада үнгэргэһэн уулзалга тухай фильм анхаржа хараба.

Уулзалгын түгэсхэлдэ Намхай Норбу римбүүшэ буряадай хүүгэдэй «Хараасгай» журналда бүри олон уншагшадтай болохыень, Улаан-Баатар хотодо үнгэргэгдэхэ бүхэдэлхэйн монголнуудай хүүгэдэй «Их наадам» һайндэрэй үрэ дүнтэйгөөр үнгэрхыень хүсэжэ, шабинартаяа уншалга үнгэргөө, багашуулые, буурал наһатайшуулые адислаба.

Энэ үйлэ хэрэгые телевиденинин хүдэлмэрилэгшэд буулгажа абаа. Тиигэжэ һаяын үдэрнүүдтэ буряад редакциин дамжуулгада энэ уулзалга тухай олонинтэ хараха аргатай.

Б. ГОМБОЕВ.

АСУУДАЛ: Манай республикада түймэрнүүд яахадаа олошорноб, ямар хэмжэнүүд хараалагданаб?

— Республика дотор түймэр саралгын хэмжээ ябуулганууд муугаар, хайша хэрэг яоуулагдана гэхын аргагүй юм, гэмтэ ябуулга хэгшэдэй гэмээр галай аюул олошорно. Жэшээнь, үнгэрһэн жэлэй туршада республика дотор урда жэлэйхиһээ 17,9 процентһээ олон түймэр боложо, хэдэн миллиард түхэригэй ехэ гаргаша хэгдэһэн, олон хүн, тэрэ тоодо 12 үхибүүн аюулда орожо наһа бараһан байна. Энээнһээ гадна хоро шараа бусалһан хулигануудай ялгаашьегүй байһан байра байдалнуудые галдаһан баримтанууд олошороо. Мүн байгшашье оной туршада галай аюул үсөөрнэгүй. Үнгэрөөд байһан энэ үе соо 513 түймэр боложо, 520 миллион түхэригэй гарза хэгдэһэн, 33 хүн галай аюулда орожо, наһа бараһан байха юм. Илангаяа Улаан-Үдэ, Северобайкальск хотонуудта, Захааминай, Ивалгын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Тарбагатайн, Түнхэнэй аймагуудта һуурин тосхонуудта галай аюул олоор болоһон байна. Яахадаа түймэр олошорноб гэхэдэ, цэн түрүүлэн гэрэй ээзэд, ажахы, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд галай аюулһаа һэргылхэ хэмжээ ябуулгада һаналаа багаар хандуулна, электрын эльшэ хүсэ хэрэглэхэдээ, тэдэнээ ээзгүй орхихо, мартаха ушарнууд олоор дайралдана.

Хоёрдохёорнь гэхэдэ, урдандаа предприяти, колхоз, совхозуудта бин байгаа галай аюул сараха мэргэжэлтэй тусхай хүнүүд хороогдожо, түймэр сараха техникэнь ээзгүй хаягдаһан, машинануудынь хүтэлбэрилэгшэдэй захиралтаар ондоо тээшээ хэрэглэгдэдэг болоһон байха юм. Энээнһээ гадна, һүүлэй үедэ ажалай журамай һуладаһанһаа боложо, ажал дээрээ архидаад галаа унтараангүй ошоһоной шалтагаан— баһал ехэ гай тодхор ушаруулна. Жэшээнь, Улаан-Удын «Бурятфермма-шай» акционернэ нэгэдэлэй цех соо худэлмэришэд салингаа абаһанай удаа архидаа ха. Архиин охиндо абтаһан эдэнэрэй нэгэниинь эндээ хоноходоо, тамхинайнгаа галда шатаһан байна. Иимэ баримтануудые дурдаха болоо һаа, олон.

АСУУДАЛ: — Түймэр сараха тусхай депо, худэлмэришэдөө болюулһан предприяти, тосхон һууринууд яаха болоноб?

— Һүүлэй үедэ тиимэ предприяти, ажахынууд, томо һуурин тосхонуудта галай аюулай болоходо, хэдэн модоной газарта байһан түймэр сараха албанай худэлмэриншэд ерэхэ баатай болоно. Мүнөө Баргажанай-Адаг, Түрхэ, Ильинка, Быдрино, Клюевка болон бусад тосхонууд түймэр сараха өөрын албанай худэлмэриншэдгүй болонхой. Тээсгэн Ильинкэдэ түймэрэй болоходо, аяар Улаан-Удэ хотоһоо, Селенгинск тосхонһоо ошохо болоо һэн.

АСУУДАЛ: — Улаан-Удэ хотодо болон бусад томо тосхон һуурнуудта бин байгаа иимэ албанай депонуудай түхеэрэлгэ, байра байдал ямар бэ?

— Улаан-Удэ хотодо, Ленинэй нэрэмжэтэ үйлсэдэхи түймэр сараха албанай депо революциин урда тээ баригдаһан гээшэ. Мүнөө энэ байшан хуушараа, һүүлэй үеын эрилтэдэ тааранагүй. Зүгөөр энэнше шэнэлхэ гэхэдэ, мүнгэн үгы. Мүн Сэлэнгэ мүрэнэй баруун бээдэ, Октябрьска райондо түймэр сараха депо үгы гэжэ мэдэнэт. Тиихэдэ Захааминай, Хойто-Байгалай, Түнхэнэй болон бусад аймагуудта бин нэрэтэй. Баһал эндэ мүнөөхил мүнгэн, мүнгэн... дуталдана.

АСУУДАЛ: — Танай түймэр сараха албанай управлени республика дотор дүжэрдэг галай аюул үсөөрүүлхэ талаар ямар хэмжээнүүдые хараална гээшэб?

— Үнгэрэгшэ жэлэй туршада энэ асуудал республикын Верховно Совет, манай правительство Улаан-Удэ хотын болон аймагуудай захиргаанууд хаража, тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалаа һэн. Буряад Республикын түймэр сараха тусхай Хуули абтажа, шухала хэмжээнүүд хараалагдаһан байгаа. Тиихэдэ һургуулинуудта галай аюулай программада [illegible] ган баштанар суг[illegible] гаад сараха тухай [illegible] лай программада [illegible] ган, түймэр сараха [illegible] худэлмэрилэгшэдэй [illegible] мэдээсэл, статьянууд [illegible] мэдээсэл тараха [illegible] нүүдтэ түлөөргүй [illegible] эбэб.

[illegible] республикын эр[illegible] лай министрэ[illegible], харин респу[illegible] зидентын тушаал[illegible] дай үмэнэһөө хэ[illegible] тэй байһанаа С. Д. [illegible] ойлгуулба. Тиимэ[illegible] республикын [illegible] байдалда хабаата[illegible] удые даһаһан ба[illegible]

БАЙРА БАЙДАЛАА ГАЛАЙ АЮУЛҺАА ХАМГААЛАЯ

Буряад Республикын МВД-гэй түймэр сараха гүрэнэй албанай управленинин худэлмэрилэгшэд газетэнүүд болон гүрэнэй телерадио-дамжуулгын компаниин журналистнуудтай уулзалга үнгэргэжэ, тэдэнэй табиһан асуудалнуудта тодорхой харюу үгэбэ. Тус албанай качальнигай орлогшо, дотоодын хэрэгүүдэй албанай подполковник Н. А. Конечных журналистнуудай асуудалнуудта харюусаба.

[illegible] лэхэ асуудал шиидэ[illegible] юм. Энээнһээ гадна [illegible] сараха дүрим дүгүй[illegible] рюусалгата шюурнууд [illegible] түлөхэ тухай зарлиг [illegible] публикын Верховно С[illegible] Президиум абаһан гэ[illegible]

Һүүлэй үедэ Улаа[illegible] нэгэдэхи, хоёрдохи [illegible] Гусиноозерскын ГР[illegible] Сэлэнгын целлюлозно-[illegible] но комбинадай, Се[illegible] кальск хотын хүтэлбэ[illegible] шэдтэй үгээ ойлголцо[illegible] албан худэлмэрэй [illegible] руулһан, кадрнуудар [illegible] гагдаһан, материально-[illegible] ческэ баазана бага[illegible] һайжаруулһан байна.

АСУУДАЛ: — Мүнө[illegible] дэ эрхэ байдалда түй[illegible] раха талаар танай [illegible] худэлмэрилэгшэд ямар [illegible] жэзнүүдые хараала[illegible] ла шидэбэри [illegible] на хаб?

— Галай ехээр [illegible] һан газарта ехэнхи[illegible] электрын эльшэ хүсэ [illegible] гаар хэрэглэһэнһээ боло[illegible] жэ мэдэнэбди. Манай [illegible] най худэлмэрилэгшэд [illegible] предприяти болон ажа[illegible] дай цехүүдэй ажалые [illegible] соохо, хааха эрхэтэй юм. [illegible] гэрһэн жэлэй туршада [illegible] предприятинуудай, мүн[illegible] хеэрэлгэтэй зарим [illegible] болоолагдаһан байгаа. [illegible] мнай юун бэ гэхэдэ, [illegible] галай эльшэ хүсэ бүрүү[illegible] хэрэглэжэ байһан олон [illegible] то цех, участогуудай [illegible] мэрэ болюулагдажа, [illegible] бэрилэгшэдынь ялада [illegible] байха юм. Энээнһээ [illegible] республикын Дотоодын [illegible] гүүдэй министерствын [illegible] мэр сараха албанай [illegible] мэрилэгшэд зайн галай [illegible] шэ хүсэ буруугаар хэ[illegible] һэн 330 хүтэлбэрилэгш[illegible] хуулиин харюусалгада [illegible] баадуулаа һэн.

Республикын түймэр [illegible] раха албанда шиидэ[illegible] асуудалнууд үшөөл [illegible] Тиигэбэшье, эдэ асуудал[illegible] һаяын үедэ шиидэгдэ[illegible] дэнэртэ туһаламжа үзүүлэ[illegible] дэхэ аабза гээд хүлеэ[illegible]

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Выставкын зал соо.

СПОРТ

ТАМАРАЛГА. Эдиршүүлэй дунда Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын мүрысөөн Омск хотодо болобо. Буряад Республикын тамарагшад Эрхүүгэй болон Томско областьнуудай командануудые ахижа, дүрбэдэхи һуурин эзэлээ. Манай командын гэшүүд «Забайкалец» гэжэ спортын клубта һорилго хэдэг юм. Нигэжэ дээгүүр һуурин эзэлхэдэмнай, Улаан-Удын 46-дахи һургуулиһаа Виктор Овчинников, Владимир Гальцев, 27-дохи һургуулиһаа Дмитрий Молчанов, Иван Суханов, Роман Борисенко, 36-дахи һургуулиһаа Максим Лу...ин гэгшэд ехэ хубитаяа оруулба. Жэшээнь, И. Суханов 400 метртэ юрын аргаар тамархадаа, илалта туйлаа. Юрын болон баттерфляй аргаар 100 метрэй зайда тамархадаа, тэрэ мүнгэн медальнуудаар шагнагдаба. Р. Борисенко юрын аргаар 100 метртэ, В. Овчинников 1500 метртэ тамархадаа, хүрэл медальнуудаар шагнагдаба.

ТОБШОХОНООР

Эдир тамарагшадай мүрысөөндэ хабаадахадань, «Мотом» гэжэ акционернэ бүлгэм мүнгэ зөөреэр ехэ туһа үзүүлээ.

ФУТБОЛ. «Тэрэнгиин» шанда хүртэхын түлөө футболоор республикын түрүү һуурин эзэлхын түлөө хабарай мүрысөөн дүүрэбэ. 26 команда хабаадаһан байгаа. «Мотор» «Домостроителие» 6:1 тоотойгоор шүүжэ, түрүү һуурин эзэлээ. «Импульс» «Металлистые» 3:1 тоотойгоор илажа, гурбадахи һуурида гараба.

БАСКЕТБОЛ. Эрэшүүлэй болон эхэнэрнүүдэй дунда республикын түрүү һуурин эзэлхын түлөө мүрысөөндэ багшанарай институдай команданууд илажа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Багшанарай институдһаа Олег Бабинцев эрхим бэрхээр наадаһан, мяханай комбинадһаа Игорь Харитонов эгээл олон бүмбэгэ шэдэжэ оруулһан байна. БМДКгай болон Хойто-Байгалай баскетболистнууд удаадахи һууринуудта гараба. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа Каменск хотын хүүгэдэй спортын һургуулиин «Тритон», Шэнэ-Уоянай команданууд шангай һууринуудта гараба.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Болоһон ушар

ХҮСЭТЭ ШУУРГАН

ХУРАМХААН. Май һарын арбанай үдэр республикын радиогой дамжуулга шагнахадаа, энэ үдэр үдын һүүлээр, үдэшэлэн тээ хойто зүгһөө шангаар һалхилхань, һэримжэтэй байгты гэхэдэнь, «одоод тэрэ буудаг һалхин байгаа ааб даа» гэһэншүүгээр нэгэ зарим хүнүүд хөөрэлдэжэ байгаа бэлэй.

Зүгөөр энэ үдэртөө шангааршье һалхилаагүй һэн. Баргажан һарьдагуудай орой дээгүүр бөөн хара үүлэнүүд үзэгдөөд, хадын оройгоор саһанай орожо, бордоһолжо байһан мэтээр харагдаа һэн.

Үглөөдэрыншье газаа дулаахан. Үдэ болотор һалхилхашье тэмдэг үзэгдэбэгүй. Харин Бархан үндэрэй оройгоор үүлэнүүдэй тамархань харагдаха юм. Удын һүүл багаар огторгой үүлэнүүдээр бүрхөөгдэбэ. «Нигээд лэ бороо орохонь ха» гэжэ һанагдаа һэн. Хабарай наранай уулын саагуур хоргодохо үеэр Байгал шадарһаа шангаар үлеэбэ. Хадын хабшал соогуур, уулын орой дээгүүр, шуумайһан «баргажан» һалхин хүдөө тала газарта буухадаа, һүрөөтэй шангаар эшхэрэн шууяба. Тэнгэреэр тэнэһэн үүлэнүүдые иншэ тишэнь шэдэлбэ. Дуһалжа эхилһэн бороошье болинтобо. Газар дэлхэй эльһэ шоройгоор бүрхөөгдөһөн мэтээр үзэгдэжэ, харанхы шэнгээр харагдаба.

Хүсэтэ шуурганай бууһаар хэдыхэн минутын үнгэрөөд байхада, аймаг доро зайн гэл носохоёо болишобо. Удаань телефоншье аппргүй хатаба. Хурамхаан тосхоной баруун захада оршоһон АЗС (автозаправочна станци) байшангай хушалта хобхо татан хаягдаба. Хорёод метрэй зайда нааданхай мэтээр шэдэгдэхэдээ, тэрэнь автохүлэгүүдые «ундалуулдаг» хоёр колонко дээрэ унажа, хүдэлхыень болоулба. Зол дар мотоцикл, автомашина, тракторнууд үгы байһаншиньболоо. Бурханиинь хараа юм гү, али яагаа юм бэ?! Хэн мэдэбэ даа. Аза талаан гээшэ нимэ гү?

Энэл үедэ Зүүн-Хүнтэйн нюрганда хабарай тарилга хэжэ ябаһан механизаторнуудтай хоорэлдэхэдэм:

— Газар тэнгэри хоёр нинлэшэбэ гү гэжэ һанахаар нэн. Хоёрхон метрэй зайда ябаһан юумэ харахын аргагүй байгаа бэлэй. Ажалаа зогсоогоод, хамтынгаа байрада ошохо баатай бологдоо —гэжэ геннадий Бурцев хэлээ һэн.

— Гэ[illegible] бидэ хоёр нэгэ поли дээрэ худэлжэ ябаа зомди. Дүшөөд шахуу жэлэй туршада Хүнтэй дээрэ худэлнэб. Иимэ шуурганай болоһые ойрын үедэ хараагүйб, — гэжэ Доодо-Томогтын кооперативай трактерист Бэлигтэ Маланов хамта ажалладаг нүхэрэйнгөө хөөрөө үргэлжэлүүлбэ.

Хурамхаанда үзэгдэһэн шуурганай үедэ олохон айлнуудай хашаа хорёо һамна татагдан унагаагдаа.

Хүсэтэ шуурган секундын 35—37 метр хүсэтэй гэжэ мэргэжэлтэд тэмдэглэнэ.

Энэ шуурганай үедэ телефонно холбооной, зайн гал дамжуулгын шэнэһэн бахананууд олоор унаа. Хурамхаанай аймагай хүн зон сүүдхэ шахуу зайн гал үгы байгаа.

Мүнөө Хурамхаанай [illegible] магта хүсэтэ шуурганай [illegible] дэ һандаргагдаһан юумэ[illegible] заһабарилагдаа.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

Хайрата эсэгынь, ажа[illegible] лай ветеран

ЧУКАЕВ
Дмитрий Никитовичэй

наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Верховно Советэй аппарадай худэлмэрилэгшэд Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй таһагые даагша А. Д. Чукаевта гүнзэгы шанагдагашуудалаа мэдүүлнэ.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет
Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемныи — 2-54-54, редакторай орлогшоной — 2-68-09, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: политическэ—2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63, олошитын худэлмэриин ба мэдээсэлэй —2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58, орш уулгын—2-60-91; корректорнуудэй—2-33-61, хэбдэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19, Закаменскда—30-61.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор — 2-49-94, бухгалтери — 2-23-67, бахта—2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 6.363. Стереотипта тушаагдаһан саг. 19.00.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2-40-45.
Мүн 69-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Зак. № 96.